

MUSEOETIIKKA 2.0

PUHEENVUOROJA JAKESKUSTELUNAVAUKSIA

Sisältö

- 04** **30**
ESIPUHE ETIIKKA OSANA MUSEAALISEN POISTON
Eero Ehanti & Jesse Saarinen TOIMINTAYMPÄRISTÖÄ
Nina Robbins
- 06**
MUSEOTYÖN EETTISET SÄÄNNÖT 2.0
Leena Paaskoski, Nina Robbins, Minna Turtiainen
& Päivi Ukkonen
- 09**
CASE MUSEUM ETHICS 2.0
Johanna Mylläri, Maiju Nurminen, Anni Pykäläinen
& Jesse Saarinen
- 16**
SUOJELTU METSÄI
METSIEN SUOJELU METSÄKULTTUURINA
JA METSÄKULTTUURIPERINTÖNÄ
Reetta Karhunkorva
- 21**
JOKAISELLA ON MAHDOLLISUUS
RAKASTUA HELSINKIIN
Satu Savia
- 23**
KUKA SAA KÄYTTÄÄ KULTTUURIPERINTÖÄ?
KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ MUSEON JA
MAAHANMUUTTAJAN KOHTAAMISESTA
Tiina Piispanen
- 28**
KOULUKOKOELMASTA YHTEISEKSI
KULTTUURIPERINNÖKSI
Virpi Mäkinen
- 34**
KUINKA TULKITA ICOMIN EETTISIÄ SÄÄNTÖJÄ?
KOKOELMAPOISTOJEN JA POISTAMATTOMUUDEN
EETTISYYDESTÄ
Emilia Västi
- 39**
HUMAN REMAINS IN FINNISH MUSEUMS
Sofia Paasikivi
- 41**
TRAFFICKING CULTURAL PROPERTY:
GLOBAL AND LOCAL PERSPECTIVES
Suzie Thomas
- 50**
EETTINEN HENKI EDELLÄ
Aura Kivilaakso
- 54**
JOHTOPÄÄTÖKSIÄ - YHDESSÄ KOHTI
KESTÄVÄMPÄÄ TULEVAISUUTTA?
Carina Jaatinen

Toimituskunta

Johanna Mylläri
Maiju Nurminen
Leena Paaskoski
Anni Pykäläinen
Jesse Saarinen
Minna Sarantola-Weiss

Käännökset

Jyväskylän yliopiston
kielikeskus

Taitto

Laura Karhapää

Kannen kuva

Viktor Hanacek

Suomen museoliiton
julkaisuja 70
ISBN: 978-951-9426-50-1
ISSN: 0355-1741

MUSEOTYÖN EETTISET SÄÄNNÖT

1

MUSEOT SÄILYTTÄVÄT,
TULKITSEVAT JA
EDISTÄVÄT IHMISKUNNAN
LUONNON- JA
KULTTUURIPERINTÖÄ

2

MUSEOT YLLÄPITÄVÄT
KOKOELMIAAN
YHTEISKUNNAN JA SEN
KEHITYKSEN HYVÄKSI

3

MUSEOILLA ON
PRIMAARIAINEISTOA
UUDEN TIEDON
SAAMISEKSI JA
VÄLITTÄMISEKSI

4

MUSEOT TARJOAVAT
MAHDOLLISUUKSIA
LUONNON- JA
KULTTUURIPERINNÖN
ARVOSTAMISEEN,
YMMÄRTÄMISEEN JA
SUOJELUUN

5

MUSEOIDEN
VOIMAVARAT TARJOAVAT
MAHDOLLISUUKSIA MUILLE
JULKISILLE PALVELUILLE

6

MUSEOT TOIMIVAT
LÄHEISESSÄ YHTEISTYÖSSÄ
NIIDEN YHTEISÖJEN KANSSA,
JOISTA NIIDEN KOKOELMAT
OVAT PERÄISIN JA JOITA NE
PALVELEVAT

7

MUSEOT TOIMIVAT
LAINMUKAISESTI

8

MUSEOT TOIMIVAT
AMMATTITAITOISESTI

ESIPUHE

Eero Ehfanti

Intendentti, Suomen kansallismuseo
Puheenjohtaja, ICOM Suomen komitea ry

Jesse Saarinen

Museologian opiskelija
Jyväskylän yliopisto

Me nykyiset ja tulevat museoammattilaiset olemme etuoikeutettuja. Pääsemme käsiksi yhteisessä omistuksessa oleviin arvokkaisiin kokoelmiin ja kohteisiin, joita meillä on mahdollisuus myös tutkia, toisinaan jopa yhteiskunnan kustantamana. Lisäksi meillä on valtaa päättää mitä yhteiselle kulttuuriperinnölle tehdään ja kenen toimesta. Tämä asettaa meidät erityiseen asemaan yhteiskunnassa.

Toimintaamme ohjaa tietysti lainsäädäntö, mutta myös dokumentti nimeltä ”Museotyön eettiset säännöt”, jonka noudattamiseen ainakin kaikki ICOMin jäsenet ovat periaatteessa sitoutuneet, vaikkei sillä lain voimaa olekaan. Miksi sellaista tarvitaan?

Professio tarvitsee etiikkakoodistoa sekä väkiinnuttaakseen asemaansa yhteiskunnassa että vahvistaakseen ammattikunnan sisäistä luottamusta. Näin johdatteli TT Janne Behm museoammattilaisia kaksipäiväiseen syvennymiseen oman koodistomme ihmeelliseen

maailmaan Jyväskylässä huhtikuussa 2015 järjestetyssä Museoetiikka 2.0 -seminaarissa. Yhteiskunnallinen asema ei muodostu nopeasti brändäämällä, vaan hitaasti johdonmukaisella ammattitaitoisella työllä. Yhteisön luottamus on saavutettava ja säilytettävä. Yksi luottamuksen säilyttämisen edellytys on arvojen, tietojen ja taitojen siirtyminen eteenpäin uudelle museoväelle. Etiikkakoodisto on myös väline, jonka avulla opiskelija tai uusi museoihminen tutustuu museotyön periaatteisiin, joiden varaan luottamusta rakennetaan. Kuten yhteisön luottamus, alan sisäinen luotto on välttämättömyys. Ammattikunta saattaa rapautua, jos kollegiaalinen luottamus katoaa.

Sisäinen ja ulkoinen; kaksi näkökulmaa, jotka ilmenevät myös tässä julkaisussa käsiteltävissä ICOMin Museotyön eettisissä säännöissä. Toinen jako syntyy instituutioiden ja yksilön välille. Eettiset säännöt käsittelevät sekä museoita että sellaisissa työskenteleviä asettaessaan minimistandardeja ammatilliselle toiminnalle. Ne sisäl-

tävät suositusluontoisia ohjeita ja periaatteita museolaitoksen vastuista ja tehtävistä sekä työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista suhteessa työnantajamuseoon, työtovereihin, yleisöön ja ympäröivään yhteisöön. Samalla ne kertovat yleisölle ja alan uusille opiskelijoille, mitä museoilta ja museoammattilaisilta voi odottaa.

Ohjeistuksemme on taustaltaan kansainvälinen, mutta luonnollisesti alisteinen kansalliselle lainsäädännölle. Suomessa suuri osa eettisissä säännöissä käsitellyistä asioista toteutuu varsin kattavan lainsäädäntömme kautta. Nykymuotoisen säännösten tausta ulottuu 1970-luvulla syntyneisiin ICOMin ammatillisiin ohjeistuksiin, joiden seuraajana vuonna 1986 julkaistiin ensimmäinen kattavampi etiikkasäännöstö otsikolla ”Code of Professional Ethics”. Kolme vuotta myöhemmin ne rantautuivat Suomeen Museotyön ohjenuoran muodossa. ICOM uudisti säännöstöä vuonna 2001, mutta suurempi päivitys saatiin valmiiksi 2004. Suomeksi uudistettu versio saatiin heti seu-

raavana vuonna kansallisen komitean toimesta. Viimeisin suomennettu painos on vuodelta 2013. Työ jatkuu ICOMin eettisiin asioihin keskittyvässä komiteassa (ETHCOM) samoin kuin kansallisella tasolla ympäri maailmaa lukuisten maiden kääntäessä ja lokalisoidessa säännöstöä omaan yhteisöönsä. Esimerkki jälkimmäisestä on mainittu *Museoetiikka 2.0* -seminaari, jonka hedelmänä tämäkin julkaisu syntyi.

Onko se sitten valmis, tämä ohjeistus? Ei tietenkään. *Museoetiikka 2.0* -seminaarin päättäneessä paneelissa todettiin keskustelun olleen runsasta ja kaikin puolin loistavaa, mutta ratkaisujen jääneen vähiin. Vaan ei se mitään, eettiset kysymykset vain ovat sellaisia, joihin selkeitä

vastauksia on harvoin tarjolla. Eettisten sääntöjen pitäisi auttaa meitä jokapäiväisissä pohdinoissamme ja edesauttaa hedelmällistä yhteistyötä, myös yleisön kanssa. Yleisönäkökulma on olennainen, koska lainsäädännön ja eettisten sääntöjen lisäksi toimintaamme ohjaa myös ympäröivä yhteiskunta mahdollisuuksineen ja tarpeineen. Museoammattilaisilla on valtaa kieltää ja rajoittaa suojelun nimissä, mikä ei kuitenkaan saa olla päämäärämme, vaan meidän pitää vahvistaa asemaamme luotettuna ja järkeviä päätöksiä tekevänä osana yhteiskuntaa.

Eettiset säännöt myös elävät. Niiden pitää päivityä, kuten on tapahtumassakin, sekä kansainvälisellä tasolla että kansallisesti. Siitä, minkä-

laista kehitystarvetta museoihmiset kokevat nykysäännöissä olevan, saatte käsityksen tämän julkaisun artikkeleista, samoin kuin blogikirjoitussarjasta, joka julkaisua seuraa.

ICOM Suomen komitea ry:n ja Corpus ry:n puolesta kiitämme kaikkia tämän julkaisun tekoon osallistuneita ja näitä artikkeleita lukevia henkilöitä. Julkaisu on yhteistyön hedelmä, joka ei olisi ollut mahdollinen kenellekään meistä yksinään.

MUSEOTYÖN EETTISET SÄÄNNÖT 2.0

Leena Paaskoski
intendentti, FT
Lusto - Suomen Metsämuseo
ICOM Suomen komitea

Nina Robbins
FM, taidekonservaattori
YAMK, museologian
jatko-opiskelija

Minna Turtainen
FM, kokoelmapäällikkö
Gallen-Kallelan Museo

Päivi Ukkonen
Konservoinnin lehtori
Metropolia AMK

Museot, niiden omistajatahot ja museoammattilaiset sitoutuvat noudattamaan museoetiikkaa liittyessään ICOMin jäseniksi. Mutta mihin tarkemmin ottaen museoammattilaisina sitoudumme ICOMin jäsenyyden myötä? Miten säännöt ohjaavat meitä toimimaan museoammattilaisina? Miltä osin nykyiset säännöt vastaavat museoarjen tarpeita, miltä osin täydentämistä tarvittaisiin? Tällä artikkelilla haluamme avata yksityiskohtaisemman keskustelun museotyön eettisten sääntöjen kehittämisestä.

Museoetiikka on tarkoitettu museotyön ohjajaksi, vahvistajaksi ja innoittajaksi. ICOMin eettiset säännöt ovat vuodesta 1989 suomeksi julkaistuna museotyön ohjenuorana tulleetkin tutuiksi kaikille museoammattisissa toimiville. Sääntöjä on 2000-luvulla edelleen päivitetty, ja niistä on tehty uusia käännöksiä. Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitoksen museologian opiskelijoiden, ICOM Suomen komitean ja Suomen museoliiton yhteisessä *Museoetiikka 2.0* -seminaarissa Jyväskylässä huhtikuussa 2015 pohdittiin kuitenkin sitä, tu-

kevatko museoalan ammattieettiset säännöt yhä riittävällä tavalla nykypäivän museotyötä. Kun museoetiikkaan liittyvää kysymystenasettelua avattiin hieman syvällisemmin seminaariesitelmässä ja keskusteluissa, syntyi kuva, että ICOMin eettisen koodiston koettiin jossain määrin perustuvan vanhentuneeseen museo-käsitykseen, sillä se jättää monta ajankohtaista kysymystä vastaamatta. Seminaarissa näytti vallitsevan yksimielisyys siitä, että eettistä keskustelua kaivataan ja museoetiikan toivottaisiin olevan arjen työkalu. Jos kollektiivinen tietotaito ja konsensus puuttuvat, museoammattilaisilla ei ole tarvittavia valmiuksia vastata ammatissa esiin nouseviin eettisiin haasteisiin.

ICOMin Suomen komitean hallituksessa on jo pitkään keskusteltu mahdollisesta tarpeesta kehittää ja uudistaa viimeksi vuonna 2005 suomeksi käännettyjä sääntöjä. *Museoetiikka 2.0* -seminari ja julkaisu ovat jo askel siihen suuntaan. ICOMin museotyön eettisten sääntöjen vuonna 2004 laaditussa esipuheessa ICOMin

eettisen komitean puheenjohtaja Geoffrey Lewis toteaa, että "ICOM rohkaisee kehittämään eettisiä sääntöjä, jotka vastaavat kansallisia ja ammattiryhmien tarpeita, ja ottaa niitä mieluusti vastaan."

Mitä on museotyön ammattietiikka?

Museoetiikka 2.0 -seminaarissa alustaneen kehityskonsultti TT Janne Behmin mukaan ammattietiikalla varmistetaan, että ammattikunta toimii oikein eli kantaa vastuunsa. Ammattieettiset säännöt ovat ammatillisen yhteisön velvollisuuksia, ja yhteisten velvollisuuksien olemassaolo takaa yhteisön säilymisen. Lisäksi etiikka mahdollistaa yhteisön kehittämisen. Etiikan avulla voidaan tavoittaa paitsi konsensus yhteisestä tehtävästä, myös yhteinen innostus. Ammattietiikka parantaa alan toimintamahdollisuuksia ja rakentaa sen keskinäistä luottamusta. Kyse ei siis ole vain sääntöjen määrittelystä ja niiden noudattamisen valvonnasta. (Janne Behm 16.4.2015).

Nykyiset museoeettiset säännöt määrittävät mielestämme yltäosan melko kattavasti museon tehtävää, sen tarkoitusta ja merkitystä, kohderyhmää ja keinoja. Ne vastaavat kysymyksiin mitä, miksi, kenelle ja miten. Pääotsikoiden alla olevat yksityiskohtaiset säännöt kuitenkin tuntuvat pikemminkin rajaavan näkökulmaa ja herättävän runsaasti lisäkysymyksiä. Mitä nykyinen kirjattu etiikka oikeastaan määrittää? Pitäisikö sen puuttua museoammattilaisen ja museo-organisaation vai museolaitoksen ja yhteiskunnan välisiin suhteisiin? Tulisiko sen määrittellä laajemmin kulttuuriperinnön hallintaa? Vai kommentoida museoammattilaisen toiminnan tapoja? Kenen tavoitteita ammattieettisten sääntöjen tulisi palvella? Löytyykö niistä aidosti ohjausta tämän päivän eettistä päätöksentekoa vaativiin tilanteisiin, vaikkapa ympäristökysymyksiin tai yleistyön pulmiin?

Museoammattilaiset joutuvat tulevaisuudessa yhä enenevässä määrin perustelemaan toimintaansa joko talouden tai vaikuttavuuden näkökulmasta muille yhteiskunnan toimijoille ja toiminnan rahoittajille. On museoammattilaisten edun mukaista, että heille kertyy valmiuksia ottaa osaa tähän keskusteluun. Keskustelu keryytään alan eettistä varantoa, josta on myöhemmin mahdollista ammentaa esimerkkitapauksia tulevaisuuden ratkaisujen tekemiseen. Ammattietiikan on myös vastattava museotyön arjen todellisiin kysymyksiin. Myös se edellyttää, että

etiikkavarantoon on kertynyt mahdollisimman laaja-alaisesti ja pitkäkestoisesti tietoa, mielipiteitä, käytännön esimerkkejä ja kokemuksia.

Museotyö on Suomessa kehittynyt identiteettitään ja statukseltaan vahvaksi, eikä museotyön tai museoammattilaisen olemassaoloa liene enää tarpeen puolustaa niin perustavalla tasolla kuin mihin nykyinen koodisto tuntuu viittaavan. Voitaisiko keskustelun pääpaino siirtää museoalan ammattikuntien aseman vahvistamisesta yhteisen kulttuuriperinnön puolustamiseen? Pitäisikö jo alkaa puhua kulttuuriperintötyön ammattietiikasta? Muillakin muistiorganisaatioilla ja alan toimijoilla, esimerkiksi kirjasto- ja arkistolaitoksella sekä konservaattoreilla on omia eettisiä sääntöjä. Mikä on muiden muisti- ja kulttuuriperintötoimijoiden eettisen keskustelun tilanne ja eettisten sääntöjen historia? Voisiko sama tai samantyyppinen etiikka yhdistää ainakin joltakin osin meitä kaikkia? Ammattieettistä keskustelua voisi tällöin laajemminkin ulottaa kulttuuriperintötyön merkityksiin ja vaikuttavuuteen.

Museotyön eettisten sääntöjen tulisi kuulua museoammattilaisten arkeen ja ohjata heidän työskentelyään. Kun museotyön etiikka on aktiivista, arjessa toimivaa ja alati uudistuvaa, se vahvistaa myös kulttuuriperinnön asemaa. Siksi eettinen keskustelu ja sen pohjalta luodut eettiset ohjeet ovat parhaimmillaan tärkeitä, kehitäviä ja innostavia, ja museotyön ammattietiikan

tulisi olla arkityöhön kuuluva ja sen myötä uudistuva työkalu, eikä perinteinen kultaraaminen huoneentaulu.

Tämän artikkelin kirjoitusprosessin yhteydessä osoittautui hyödylliseksi tarkastella samanaikaisesti eettisten sääntöjen eri käänköksiä. Kävimme läpi ohjeistuksen ranskankielisen, englanninkielisen ja suomenkielisen version ja havaitsimme teksteissä jonkin verran vivahde-eroja. Näitä huomioita, eroja ja yhteneväisyyksiä, kulttuurinyansseja ja tulkinnanvaraisuuksia on myös tarpeen käsitellä ja pohtia avoimesti.

Yhteinen uudistusprosessi

Jos ICOMin eettiset säännöt eivät nykyisessä muodossaan täysin vastaa tai palvele tämän päivän suomalaisen museotyön tarpeita, minkälaista kehittämistä ne siis tarvitsisivat? Nykyiset säännöt on koottu kahdeksan laajan näkökulman varaan, joita selitetään kunkin näkökulman lyhyessä periaatekuvauksessa erikseen. Varsinaiset eettiset ohjeet ovat yksityiskohtaisia lyhyitä sääntöjä. Olisiko ajanmukaisempaa kirjoittaa laveammin ja syvällisemmin museotyön periaatteista ja museoalan ja ammattilaisten "eettisestä hengestä" kuin luetella pitkiä sääntöluetteloita? Voitaisiko yksittäisiä sääntöjä tiivistää vai pitäisikö niitä päinvastoin lisätä? Kuinka yksityiskohtaisia sääntöjä ylipäätään voidaan tai on syytä tehdä?

Kenen tulisi osallistua ammattietiikan pohtimiseen? Ainakin museoammattilaisten itsensä, mutta olisi varmasti hyödyllistä kuulla myös (ammatti)etiikan asiantuntijoita tai muiden muistiorganisaatioiden etiikan asiantuntijoita. Jos säännöt halutaan jalkauttaa tehokkaasti ammattiryhmän käyttöön, paras tapa on pyytää kaikkia asianosaisia mukaan niitä laatimaan ja kommentoimaan.

Millaisella prosessilla ammattieettisen keskustelun herättäminen ja sääntöjen uudistaminen pitäisi toteuttaa? Ideoimme monia vaihtoehtoja, kehittämistyöryhmää, museoalan omaa rippituolia, museoetiikan palvelevaa puhelinta, perjantain etiikkapätkää museopostissa – ja päädyimme kuukauden eettiseen keskusteluun. Tavalla tai toisella tähän keskusteluun kannattaa nyt yhtyä.

Tämän julkaisun myötä ICOM Suomen komitea avaa vuonna 2016 blogissaan icomsuomi.blogspot.fi keskustelun museotyön etiikasta seuraten nykyisten museotyön eettisten sääntöjen kahdeksaa näkökulmaa. Toivomme että sinne karttuu hyvä kokoelma kaikenlaatuista, kaikenkattavaa museoeettistä pohdintaa, joka jatkossa tarjoaa runsaasti näkemyksiä museotyön eettisten sääntöjen mahdolliseen uudistamiseen. Voisivatko Museotyön eettiset säännöt 2.0 ollakin laajeneva tietopankki, foorumi, jossa eettinen keskustelu eläisi, arjen kokemukset ja esimerkit karttuisivat ja eettinen ajattelumme kulttuuriperinnön äärellä kehittyisi edelleen?

summary

Museum ethics is intended to guide, enhance and inspire museum work. The Finnish version of the ICOM Code of Ethics has been in use and undergone updates since 1989. However, people perceive the ICOM Code of Ethics to be partially based on an obsolete understanding of museums and the Board of ICOM Finland has discussed the need to reform the Code. We would like to use this article to open discussion on the development of ethical regulations for museums.

Professional ethics ensures responsible operations in any field. Ethics also allows the development of communities: it improves a sector's scope of action and serves to build mutual trust. The current Code of Ethics for Museums determines museum work quite extensively on a general level, including its purpose, significance, target group and activities. However, individual sets of rules crop the general perspective. They raise further questions concerning modern museum work to which the Code of Ethics does not provide answers. Would now be a good time to produce a broader, more in-depth description of the principles of museum work and the "ethical spirit" of professionals as opposed to citing long lists of rules? Could we distil individual sets of rules or should we actually produce more of them? Who should participate in developing professional ethics?

In conjunction with this publication, ICOM Finland will open discussion about the work ethics of museums on its blog at icomsuomi.blogspot.fi in 2016. We are hoping for active debate on museum ethics so as to gain different perspectives for revising ethical regulations intended for museums.

CASE MUSEUM ETHICS 2.0

Johanna Mylläri, Maiju Nurminen, Anni Pykäläinen & Jesse Saarinen

Museoetiikka 2.0 -seminaarin työryhmä

This article was prepared by the student organising committee of the Museum Ethics 2.0 seminar in order to present the seminar. The article covers students' thoughts on museum ethics and the applicability of the ICOM Code of Ethics for Museums in modern day museum work. It also presents the seminar agenda and the development suggestions submitted by the seminar speakers and students of museology concerning the ICOM Code of Ethics for Museums.

In April 2015, students of museology at the University of Jyväskylä organised their annual museology seminar under the theme *Museum Ethics 2.0 – Ethics in Cultural Heritage Management*. The seminar focused on the eight key principles of the ICOM Code of Ethics for Museums. This was the first time the Finnish National Committee of ICOM, ICOM Finland, participated in organising the seminar. The cooperation began in May 2014, when secretary Majja Ekosaari of ICOM Finland contacted Corpus, the association of the students of museology, art history, art education and literature

at the University of Jyväskylä. The cooperation was then confirmed in the following meeting of the students' association. The Finnish Museums Association also provided plenty of support for the seminar arrangements.

The organisation work of the seminar is included in intermediate museology studies at the University of Jyväskylä and it allows students to learn about conference practices and topical issues in museology and heritage. ICOM provided the seminar topic – museum ethics – as well as crucial expert assistance at the different stages of preparation. The composition of a student organising committee began in September 2014. The active members of the committee comprised two minor students and one master's level major student of museology. Their work was directed by a senior student with experience of arranging the seminar from previous years. The committee met once a week to agree on seminar-related matters until April 2015. The committee also wrote this article and

were included in the editorial staff of this publication.

Professionals in the museum field know the museology students' seminar dates back to 1996. In recent years, the two-day conference has attracted approximately 80 attendants. The help of ICOM Finland offered the Museum Ethics 2.0 seminar more visibility and the organising committee received more abstracts than is usual. For the first time, lecturers from abroad attended the seminar in Jyväskylä. International visitors included Sharon Heal, Director of the British Museums Association and Kathrin Pabst, Head of the Department for Research, Collection Management and Education of the Vest-Agder Museum in Denmark. The Kone Foundation granted the seminar a significant culture and art grant of €10,900. Further grants were awarded by Niilo Helander Foundation (€3,000), the Union of Academic Museum Employees in Finland (€856) and the Culture Committee of the University of Jyväskylä (€600). The topical

theme, the visibility of the seminar, the prestigious lecturers, and the grants allowed the two-day seminar to attract a record number of attendants: a total of 124 people.

In previous years, the topics of the seminar organised by Corpus and its predecessor, the museology students' association Diaario, have varied from volunteer work by museums and the abolition of museum charges (2014) to the digitisation of museums (2013), museum funding (2003) and "black holes" in museum collections (1996). Museum Ethics 2.0 was the first seminar in Finland to focus on museum ethics. The theme has recently become topical in the field and ICOM has paid specific attention to it internationally. ICOM intends to publish an article collection concerning ethics during the organisation's 70th anniversary in 2016.

Thoughts on ethical regulations

A code of ethics for museums similar to the current one was prepared in 1986. In the 1970s, the ethical standards of ICOM had only covered the expansion of collections. ICOM Finland published its first ethical guidelines in Finnish in 1989, under the title *Ohjenuora, Museotyön eettiset periaatteet* (Guideline for ethical principles of museum work). These national guidelines observed the international rules prepared by ICOM. In 2001, ICOM approved new tempo-

rary rules which were actually translated into Finnish (*Museotyön ammattieettiset ohjeet*). Another Finnish translation (titled *Museotyön eettiset säännöt*) was published in 2005 based on the previously released international rules. [1] At this point, the Finnish translation referred to a code as opposed to guidelines. Since a code is more binding than a guideline, the revised translation was perhaps intended to improve commitment to the values and principles of ICOM.

In the Finnish language, the ICOM Code of Ethics for Museums is now referred to as *koodi* or *koodisto* in accordance with the original name. The Finnish word for code refers to a binding, human-generated, generally accepted operating model which may or may not have been recorded in writing. [2] For the sake of practicality, we will hereinafter refer to the ICOM Code of Ethics for Museums as *the Code*. The term *code* is more accurate than, for example, *rule*, because compliance with a code may be voluntary or required by accepted principles of morality and may not necessarily be actively monitored by a roof organisation. However, ICOM requires each of its member organisations to adhere to the Code as well as to national legislation and international treaties.

The Code offers starting points for reading it in its current context. The Code is a set of eth-

ical requirements specified in the regulations of ICOM and mirrors the principles generally accepted by the international museum community. It sets minimum standards of ethical performance for museums internationally and was prepared for the use of countries and individual cultural organisations. [3] It specifies the legislation and treaties concerning the museum industry according to which it is intended to be interpreted. In some countries, laws, regulations or other administrative decisions determine more detailed minimum requirements, and country-specific additional reports and guidelines have also been prepared based on the Code. ICOM and its member organisations provide help in countries where no standards for ethical cultural heritage work have been defined by law or government regulation or where such standards are loose. [4]

The Code does not really address practical problems and its application can vary according to each employee' approach and level of professionalism. ICOM comprises museum agents from many different cultures and the Code can be interpreted in many different ways depending on the values of the reader and the relevant community. The existence of the Code indicates a need for cooperation and extensive international debate about ethics. It harmonises the values of museum workers and, for example, terminology. This contributes to more uniform

universal ethical principles for museum work. However, the examination of values at the *Museum Ethics 2.0* seminar alone indicates that ethical solutions are rarely black and white or clear even to professionals.

The seminar included a survey intended to examine values relevant to the theme. The attendants were requested to respond to a number of statements provided in the survey. Their responses varied from nearly unanimous to extremely disunited. Question E is provided here as an example: “A small town decides to close its only museum to save money. The majority of the residents support the decision and consider the museum useless. Would you approve or disapprove of closing a museum that is backed by communal support?” The question divided the participants. The Code does not provide a clear answer to this question, stating: “Museums are responsible for the tangible and intangible natural and cultural heritage.”[5] Then again, the Code also states: “Respect for the wishes of the community involved should be paramount.”[6] A total of 19 of the respondents of the value survey agreed with the latter statement while 21 opposed it. This shows that the grounds for decision-making may not be unequivocal and the way the Code is interpreted depends on the party interpreting it. The Code does not provide grounds for the operating methods it presents nor does it shed light on the values it is based on. This may be why it

lacks the power of a rule. While the open nature of the Code allows contradictory interpretations, it is also a strong point. This way, the Code provides leeway for independent decision-making and experimentation with different operating methods without binding all countries and museums to the same operating models.

ICOM encourages its members to develop the Code. Anyone can contribute by submitting an amendment proposal to the Secretary General of ICOM by post or email.[7] The ICOM Ethics Committee prepares any amendments or additions to the Code. The committee is responsible for submitting the Code to the annual general assembly of ICOM for approval. Before it is approved, the amended version circulates all 118 national committees of ICOM as well as 30 international special expert committees.[8]

Perspectives of the Museum Ethics 2.0 seminar

The seminar included 15 lectures on the eight key principles of the Code: the mission of museums, the significance of collections, transparency, education, utility, communality, legality, and professionalism. The lecturers covered topics related to practical examples and actual cases, presenting the diversity of museum ethics.

Director of the Aboa Vetus & Ars Nova Museum, Johanna Lehto-Vahtera, addressed the

ICOM Code on a general level, highlighting its different emphases in practical museum work. According to Lehto-Vahtera, ethics is expertise. Expertise also played a key role in the lecture of development consultant Janne Behm. In his talk, Behm approached professional ethics from a general perspective. He said that while professionals need plenty of social freedom in order to perform high-quality work, they must also observe specific procedures – in compliance with professional ethics. In addition to expertise and professionalism, the lectures delivered at the Museum Ethics 2.0 seminar primarily addressed the significance of collections and communality.

Sharon Heal spoke of the challenges related to the cooperation between communities and museum professionals. She explained the process of engaging the community in reforming the Museums Association’s Code of Ethics for Museums. Such engagement roused criticism because the interpretation of the ethical code was viewed as an exclusive area of competence of museum workers. The Intendant of the Museum of Central Finland, Virpi Mäkinen, addressed a similar theme, focusing on the protection of the Jyväskylä Lyceum building. When the school building became vacant, the museum was given charge of managing its movables and preserving the school collections. During the process, the museum had to consider the possibility of engaging the community to help museum pro-

professionals choose and assess the items to be transferred to the collections of the Museum of Central Finland.

Lectures on exhibition activities also addressed challenges related to community and professionalism. Kathrin Pabst talked about exhibitions on sensitive themes. In her opinion, communities should be engaged in the preparation of exhibitions on sensitive subjects. Such engagement allows the public to process thought and feelings they may have on the subject and which the museum staff would otherwise be unprepared to process with them. Researcher Satu Savia of Helsinki City Museum spoke about increasing cooperation between communities and museums through a jointly curated photography exhibition. Museum Educator Tiina Piispanen of the Museum Services of the City of Tampere drew attention to the fact that museum professionals are in charge of producing services for different communities with the help of those communities.

In Piispanen's opinion, professional museum work includes lifelong learning as well as knowledge of collections and, above all, communities. Museum collections should also be intellectually accessible, in the sense that everyone should feel welcome at a museum and the collections should be democratically structured to encompass minority views as well. Exhibition Amanuensis Reetta Karhunkorva from Lusto, the Finnish Forest

Museum, spoke of the link between museum collections and related communities. In her opinion, determining and observing different, even conflicting, communities helps to systematically expand collections. Researcher and Conservator Päivi Kyllönen-Kunnas of Oulu Museum of Art addressed collection management, including respect for collections, the use of collections and conservation ethics.

Juhani Kostet, Director General of the National Board of Antiquities in Finland, talked about collections and professionalism in museums. According to him, multiprofessionalism is valuable and not all museum workers need a degree in museology. Kostet shared his concerns about modern documentation and of the tendency of museums to focus on expanding old collections. He encouraged museums to deaccession items. Art conservator, art historian and postgraduate student of museology Nina Robbins felt that the debate on museological values could serve as a foundation for preparing collection management models accepted by all museum professionals, for example for deaccessioning purposes. Kirsi Ojala delivered a speech prepared by Emilia Västi, coordinator of the "Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt" ("Good deaccessioning practices") project. She shared that the collection process model prepared in conjunction with the project was based on the codes of ethics of ICOM and the Museums Association.

Suzie Thomas, University Lecturer in museology at the University of Helsinki, addressed the topic of legality. Thomas covered the smuggling of cultural property extensively from a local and international perspective, describing the general characteristics of illegal trade in cultural heritage and pointing out that little attention has been paid to such issues in Finland. Sofia Paasikivi, student of cultural history at the University of Turku, echoed the same theme. She talked about exhibiting human remains in museums, pointing out that Finland does not have legislation or joint professional instructions for museums concerning the preservation of human remains.

Carina Jaatinen, Director of Development of the National Board of Antiquities, summarised the lectures given at the seminar by reflecting on the future challenges of museum work.

Museum Ethics 2.0: development ideas

The seminar participants discussed the need to amend the Code. Many of the lectures indicated that museum professionals do not feel ethics have sufficient visibility in their field. Moreover, the ICOM Code does not require museums to display information on ethics. The question also arises whether museum workers undergo sufficiently extensive ethical training.[9] The ICOM Code obliges all workers to learn about ethics, but this may not always happen in the case of, for example, volunteer workers.[10]

Much debate during the seminar concerned the relationship between the Code and collections. While most of the Code specifically refers to collection activities, it also covers compulsory administrative matters, the duties of museum professionals, and exhibition and publication activities.[11] However, the Code ignores some aspects of collection management. It might be amended with, for example, a section that obliges museums to observe contradictory perspectives in the recording area.[12] In addition, the Code does not sufficiently address collection care,[13] related conservation ethics [14] or deaccessioning.

Discussion on the values underlying deaccessioning should be encouraged. Joint practices should be created to ensure ethically sustainable deaccessioning practices. Moreover, any practices and ethical issues concerning deaccessioning as well as the Code should be integrated into the collection policies of museums.[15] This way, museum ethics would constitute a tangible part of museum activities and identities instead of merely being implied. A bolder approach to deaccessioning might include more actively transferring removed items into collections intended for teaching purposes or actual use.[16] Even though the Code primarily promotes transferring collection items to another museum, the transfer of items which are in poor condition, instead of deaccessioning, is particularly problematic.[17]

In terms of exhibition activities, amending the Code would require, for example, specifying practices related to the dignified presentation of sensitive themes and materials.[18] The Code could also require museums to engage communities in exhibition activities, such as curating. Communities should specifically be engaged when the theme in question concerns them.[19] The Code could also examine the interfaces of community participation and professionalism as well as the education task of museums in more depth. How much power can be handed over to the public without hurting professionalism?[20] The communal tasks of museums are closely related to museum pedagogy, which the Code does not really address.[21] Since the Code assigns museums with the basic responsibility to educate, it should also require the professional implementation of museum pedagogy in accordance with ethical, humane values.

Student observations on the Code

Problems concerning the practical application of the Code in daily museum work were repeatedly addressed during the seminar. The organising committee of the seminar also extensively discussed necessary amendments to the Code. Amending the Code requires persistent, extensive expert efforts, and such an expensive process cannot be completed in a short period. Because the Code cannot be constantly updated, museum ethics should

be actively discussed when faced with new ethical challenges. The Code should be constantly monitored and developed by society and the museum institution.

The Code will naturally change more slowly than work practices. Ethical regulations must not change too easily or quickly. However, we must ensure that any permanent changes in work methods and thinking are included in the Code. The progress of the amendment process and the necessity to regularly ensure that the Code is up to date should be recorded in the Code. This will ensure its continued status as a tool that guides everyday museum work.

In the opinion of the student organising committee, the Code is primarily based on ethical problems faced in the past. We feel the Code needs moderate changes in order to better correspond to the ethical issues museum are currently facing. According to the student organising committee, the Code should be reviewed to ensure that it is up to date due to significant social changes have taken place in the past decade. Cultural and social changes impose new requirements on the Code. The need to update the Code is evident, for example, in how it currently does not address digitisation. International investigations could be conducted in order to support the Code and supplementary national instructions could be prepared as necessary.

A photo of the authors of this article and seminar hostess Tuuli Kasso. From left to right: Jesse Saarinen, Johanna Mylläri, Maiju Nurminen, Anni Pykäläinen and Tuuli Kasso. Photo by Eero Ehanti.

Conclusion

Many projects in Finland have touched on ethical issues concerning museums, including the *Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt* (Good deaccessioning practices) project, the Museum 2015 project and TAKO. Such issues have been addressed at different training events and seminars. The information acquired in conjunction with the projects could be utilised in museum work by applying it to the individual operating models of museums. Integrating project results into practical museum work is the responsibility of relevant organisations. The lack of a clear distribution of duties poses a challenge: which organisation member is responsible for ethical museum operations, monitoring practices,

developing museum ethics, and training? The Code or separate national instructions should address the matter.

In addition to individual projects, museum professionals should be provided with a permanent channel for jointly examining issues related to museum ethics. Additional training might be possible in Finland in order to harmonise knowledge of ethics and competence, enhance professional skills and highlight issues that may be common to many museums. The Finnish Museum Association and the National Board of Antiquities play a key role in training organisations and their staff as well as in providing additional material.

According to our observations, museum employees do not actively use the ICOM Code of Ethics. Further distilling the code, similarly to the recently published four-page code of ethics of the Museums Association, would therefore make sense. The idea underlying such distillation is that the Code cannot address all ethical issues concerning museums.[22] The more questions the Code attempts to answer, the more questions it excludes. The Museum Ethics 2.0 seminar was a much-needed conversation opener and we hope that it will serve as a catalyst for developing museum ethical issues and for continued debate on the matter.

The seminar attracted 124 participants to the Martti Ahtisaari Hall at the Agora Center. Photo by Eero Ehanti.

References

- [1] Palviainen 2010, 330.
- [2] "A system of words, letters, figures, or symbols used to represent others, especially for the purposes of secrecy" (Oxford Dictionaries, code)
- [3] ICOM Museotyön eettiset säännöt 2013, 5.
- [4] ICOM Museotyön eettiset säännöt 2013, 8.
- [5] ICOM Code of Ethics for Museums 2013, 1.
http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf, cited on 11 September 2015
- [6] ICOM Code of Ethics for Museums 2013, 10.
http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf, cited on 11 September 2015
- [7] ICOM Museotyön eettiset säännöt 2013, 6.
- [8] Murphy, 2015.
- [9] Pabst, 17.4.2015.
- [10] Savia, 16.4.2015.
- [11] Lehto-Vahtera, 16.4.2015.
- [12] Karhunkorva, 17.4.2015.
- [13] Mäkinen, 17.4.2015.
- [14] Kyllönen-Kunnas, 16.4.2015.
- [15] Robbins, 16.4.2015.
- [16] Kostet, 16.4.2015 & Västi 16.4.2015.
- [17] Västi, 16.4.2015.
- [18] Paasikivi 17.4.2015 & Pabst, 17.4.2015.
- [19] Piispanen, 17.4.2015 & Savia 16.4.2015.
- [20] Pabst, 17.4.2015.
- [21] Lehto-Vahtera, 16.4.2015.
- [22] Murphy, 2015 & Code of Ethics for Museums, 2015, 1.

Bibliography

Palviainen, Ritva. 2010. Museotyön ammatillistuminen. Published in the work Suomen museohistoria (ed. Pettersson and Kinanen)

Trevelyan, Vanessa. 2008. Foreword. In the publication "Code of Ethics for Museums. Ethical principles for all who work for or govern museums in the UK". Museums Association.

Digital sources:

Code of Ethics for Museums, Museums Association, <http://www.museumsassociation.org/ethics/code-of-ethics>, cited on 25 November 2015.

The ICOM website, <http://icom.museum/the-committees/international-committees/> cited on 14 September 2015.

Museutyön eettiset säännöt, ICOM, <http://finland.icom.museum/etiikka.html>, cited on 11 September 2015.
Oxford Dictionaries, code, <http://www.oxforddictionaries.com>, cited on 11 September 2015.

Unprinted sources:

Murphy, Bernice. 2015. Email discussion.

Speeches at the Museum Ethics 2.0 seminar:

Karhunkorva, Reetta. 17 April 2015. SUOJELTU METSÄ! Metsiensuojelun historia osaksi suomalaista metsähistoriaa ja metsäkuiltoa.

Kostet, Juhani. 16 April 2015. Kokoelmakysymykset ja ammatillisuus.

Kyllönen-Kunnas, Päivi. 16 April 2015. Kohteen varjelun ja säilyttämisen arvioita 2000-luvun museo- ja konservointietikan näkökulmasta, osana kokoelmatöiminnan kehitystä Suomessa.

Lehto-Vahtera, Johanna. 16 April 2015. ICOMin Museotyön eettiset säännöt.

Mäkinen, Virpi. 17 April 2015. Koulukokoelmasta yhteiseksi kulttuuriperinnöksi – tapaus Jyväskylän Lyseo.

Paasikivi, Sofia. 17 April 2015. Human Remains in Finnish Museums.

Pabst, Kathrin. 17 April 2015. Many considerations to make – many needs to balance. Moral challenges museum employees could face when working with sensitive themes.

Piispanen, Tiina. 17 April 2015. Kuka saa käyttää kulttuuriperintöä?

Robbins, Nina. 16 April 2015. Etiikka osana museaalisen poiston toimintaympäristöä.

Savia, Satu. 16 April 2015. Yhteisö ohjaksissa – yhteisökuratointia Helsingin kaupungin museossa.

Västi, Emilia. 16 April 2015. Kokoelmapoistojen ja poistamattomuuden eettisyys – kuinka tulkita ICOM:n eettistä ohjenuoraa?

SUOJELTU METSÄI

METSIENSUOJELU METSÄKULTTUURINA JA METSÄKULTTUURIPERINTÖNÄ

Reetta Karhunkorva

FM, näyttelyamanuenssi, Lusto - Suomen Metsämuseo

Artikkelissani pohdin Museotyön eettisten sääntöjen näkökulmasta, kenen historiaa ja kulttuuria museoissa tallennetaan ja esitellään. Millä perusteilla jokin on tallentamisen ja esittelyn arvoista? Miten museon oma menneisyys ja taustat vaikuttavat museossa tehtäviin valintoihin?

Museotyön eettisten sääntöjen mukaan museoiden tulee tarjota mahdollisuuksia luonnon- ja kulttuuriperinnön arvostamiseen, ymmärtämiseen ja suojeluun. Museolla on velvollisuus houkutella laajempia yleisöjä siitä yhteisöstä tai ryhmästä tai siltä seudulta, jota museo palvelee. Museolla on velvollisuus olla vuorovaikutuksessa ”yhteisön” kanssa ja vaalia sen kulttuuriperintöä. Perus- ja tilapäisnäyttelyiden on oltava sopusoinnussa museon tehtävän, toimintatapojen ja tarkoituksen kanssa.[1] Säännöt korostavat museon taustayhteisön tai taustayhteisöjen merkitystä eettisesti kestävässä museotyössä: museon tulee toimia läheisessä yhteistyössä niiden yhteisöjen kanssa, joista museon kokoelmat ovat peräisin ja joita se palvelee. Museon tulee kunnioittaa taustayhteisöjään sekä ”saada suotuista

ilmapiiri yhteisön tuelle”, tunnustaa yhteisön avun merkitys ja edistää sopusointuisia suhteita yhteisön ja museohenkilökunnan välillä.[2]

Eettisissä säännöissä käsite ”museon taustayhteisö” esiintyy jokseenkin ristiriidattomana. Välillä puhutaan yksikössä taustayhteisöstä, välillä monikossa yhteisöistä. Käytännössä taustayhteisön käsite ei ole mitenkään yksiselitteinen ja museon taustayhteisöjä on yleensä useita. Entä jos museon taustayhteisöjen arvot ovat keskenään ristiriidassa? Entä jos museon keskeinen toiminta- ja tallennusalue sisältää runsaasti konflikteja? Miten museo silloin toimii eettisesti kestävästi?

Suomen Metsämuseo Luston perustaminen vuonna 1994 oli metsäsektorin yhteinen suurhanke. Lusto syntyi metsäalan aloitteesta ja metsäalan sisältä. Metsäalalla koettiin kansallisesti tärkeäksi tallentaa suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen olennaisesti vaikuttaneen metsätalouden historiaa ja kertoa siitä. Tärkein

sanoma oli: Suomi on aina elänyt metsistään ja elää yhä.[3] Museota perustettaessa haluttiin ennen kaikkea kertoa perusasiat suomalaisten metsäsuhteesta ja metsien käytön historiasta, jossa metsätalous nähtiin olennaisimpana. Luston vuonna 1991 perustetut museokokoelmat painottuivat siten metsätalouden historiaan ja vähäisiltä osin muihin vanhempiin metsänkäyttömuotoihin. Sittenkin erilaisissa tallennushankkeissa kerätty haastatteluaineisto valottaa sekin ennen kaikkea metsäammattilaisten kokemuksia metsätalouden muutosprosesseissa.

Alusta asti museon tavoite nähtiin kuitenkin laajemmin, sillä museon tehtäväksi määriteltiin ihmisen ja metsän vuorovaikutuksen sekä moniarvoisen metsäkulttuurin tallennus, tutkimus ja esille asettaminen.[4] Missään ei kuitenkaan määritelty, mitä kaikkea ihmisen ja metsän vuorovaikutus tai moniarvoinen metsäkulttuuri tarkoittavat ja sisältävät. Kenen metsäkulttuurista ja keiden vuorovaikutuksesta itse asiassa on kyse? Keiden metsähistoriaa tallennetaan ja esitellään?

Luston laaja perusnäyttely *Metsää etsimässä* valmistui Luston avajaisiin kesäkuussa 1994. Perusnäyttelyn tavoitteena oli kertoa monipuolisesti metsän erilaisista merkityksistä suomalaisille sekä ihmisen ja metsän vuorovaikutuksesta menneisyydessä, nyt ja tulevaisuudessa.[5] Vaikka vuosien varrella näyttely ehti muuttaa muotoaan, metsien suojelu ei päässyt osaksi tarinaa metsän merkityksistä suomalaisille eikä sitä otettu yhdeksi esimerkiksi ihmisen ja metsän vuorovaikutuksesta. Siihen liittyvää aineistoa ei myöskään tallennettu Luston museokokoelmiin. Metsiensuojelu oli ilmiönä melko tuore, mutta ajankohtainen 1990-luvun alkupuolella. Monet isot metsäkonfliktit olivat vastikään tapahtuneet ja vastakkainasettelu metsätalouden ja luonnonsuojelun välillä oli voimakasta.

Metsäalan näkökulmasta luonnonsuojelu ja metsien monikäyttö ovat aina olleet osa metsätaloudellista toimintaa. Sodanjälkeinen tehometaloudus synnytti kuitenkin kritiikkiä, ja tarve liittää muita kuin taloudellisia arvoja yhä kiinteämmin metsien käyttöä koskevaan keskusteluun ja päätöksentekoon korostui 1960–1970-luvulta lähtien. Metsäammattilaiset ja metsäalan organisaatiot olivat keskeisessä roolissa luonnonsuojelukysymyksissä sekä suojelualueiden ja luonnonsuojelujärjestöjen perustamisessa, mutta 1960-luvulta lähtien luonnonsuojelu alkoi laajemmin kiinnostaa etenkin yhteiskunnallisesti ja poliittisesti valveutuneita metsäalan ulkopuolisia

nuoria ja opiskelijoita. Luonnonsuojeluliike aktivoitui ja synnytti 1970-luvulla yhä voimistuvaa vastakkainasettelua metsätalouden ja ympäristönsuojelukysymysten välille. Kun metsätalouden piirissä ei nuoren luonnonsuojeluväen mielestä reagoitu tarpeeksi nopeasti ja vakavasti uusiin vaatimuksiin, ajaututtiin myös avoimiin konflikteihin. 1900-luvun loppua leimasikin voimakas metsätalouden ja luonnonsuojelun tavoitteiden vastakkainasettelu.[6]

Lustossa kokoelmat painoutuivat entistä voimakkaammin metsätalouteen koneellisen metsätalouden tallennushankkeen 2000–2002 myötä. Hankkeen tuloksena Luston laajennusosassa avattiin vuonna 2008 uusi perusnäyttelyn osa, metsätalouden koneistamisen historiasta kertova Koneaika-näyttely. Näyttely kertoo puunkorjuun ja kuljetuksen koneistumisesta sekä metsätalouden ja -teollisuuden kehitymisestä. Metsäkoneiden kehityksen vaiheet tulevat esille poikkeuksellisen laajasti.[7] Näyttelyn myötä myös Luston perusnäyttelyiden näkökulma painottui yhä enemmän metsätalouteen ja -teollisuuteen. Näyttelyn avautumisen seurauksena Lustossa käynnistyi perusnäyttelyiden uudistamisprosessi, jonka tavoitteeksi asetettiin näkökulmien laajentaminen, tasapainottaminen sekä tasa-arvoistaminen esittelemällä objektiivisesti ja monipuolisesti erilaisia metsäsuhteita, -käsitteitä ja -arvoja. Erityisesti metsiensuojelun historia nähtiin tärkeäksi, kokonaan Luston näyttelyistä ja

kokoelmista puuttuvaksi osa-alueeksi. Osaltaan myös metsäalan viimeisten vuosikymmenten murroskaudet sekä yhteiskunnan ja metsäalan moniarvoistuminen mahdollistivat metsäalan kulttuurisen kuvan laventamisen Lustossa.

Metsiensuojelun historiaan liittyvää aineistoa alettiin tallentaa aktiivisesti Luston kokoelmiin yhteistyössä suomalaisten luonnonsuojelujärjestöjen kanssa. Yhteistyötä luonnonsuojelutahojen kanssa ei Lustossa ollut aiemmin tehty lainkaan ja Luston maine metsäalan museona saattoi aiheuttaa sen, että tallennus käynnistyi hitaasti. Todenteolla se pääsi vauhtiin Luston ja Työväenmuseo Werstaan yhteisessä ympäristöliikkeen historia- ja näyttelyhankkeessa (2010–2012), johon palkattiin projektitutkija luonnonsuojeluliikkeen sisältä toteuttamaan aineistojen keruuta. Hankkeen tuloksena Luston kokoelmiin saatiin monipuolisesti metsiensuojelun historiaan liittyvää aineistoa. Aineistoa esiteltiin Werstaan ja Luston yhteisessä erikoisnäyttelyssä *Kojjärvi, Kessi ja Kuusamonkosket* (2011). Keväällä 2013 Lustossa avautui museokokoelmiin tallennetun aineiston pohjalta pysyvä perusnäyttelyosio *Suojeltu metsä!* Metsiensuojeluun liittyvästä tematiikasta on tullut osa suomalaista metsäkulttuuriperintöä.

Myös metsäkulttuurin käsite määriteltiin täsmällisemmin ensimmäistä kertaa Luston historiassa vuonna 2012:

Mielenosoitus Talaskankaan metsätaisteluissa syytteitä saaneiden luonnonsuojelijoiden puolesta Helsingin keskustassa joulukuussa 1989. Metsien suojelun historian tallennushankkeessa Lusto kokoelmiin tallennettua aineistoa.

Kuva: Lusto/Luonto-Liiton kokoelma/Pekka Makkonen

Metsäkulttuurilla tarkoitetaan yksilöiden ja yhteisöjen metsiin liittyviä ja sosiaalisessa yhteydessä jakamia toimintatapoja, käytäntöjä, käsityksiä, merkityksiä ja arvoja. Metsäkulttuurissa on kyse ihmisen ja metsän vuorovaikutuksesta, ihmisen erilaisista suhteista metsään sekä metsien ihmisen toiminnalle luomista puitteista. [8]

Lusto alkoi käyttää myös museon määritelmässä metsäkulttuuri-termiä 2010-luvulla. Näin

Lusto ei ole enää vain metsäalan vaan metsäkulttuurin valtakunnallinen erikoismuseo. Lusto on metsäalan perustama ja monin tavoin sidottu perustajayhteisöönsä, mutta vahvasti ja eettisesti kaikkien niiden museo, joilla on jokin ja mikä tahansa metsäsuhde.

Moniarvoinen metsäkulttuuriperintö muodostuu monista metsäkulttuureista, ja ne voivat ja saavat olla myös ristiriitaisia. Metsä on konfliktien

kenttä, jatkuvan yhteiskunnallisen keskustelun aihe ja mielipiteiden risteyskohta[9], mutta juuri se tekee metsästä ja metsäsuhteesta elävän ja aineettomana kulttuuriperintönä tärkeän. Samalla tämä asettaa suuria haasteita museoetikalle – ja kenties päivittämistarpeita – museotyön eettisille säännöille.

Vanhinta metsien suojeluun liittyvää aineistoa Lustossa edustaa valtion metsissä 1950-luvulla sijainnut kyltti, joka muistutti ihmisiä alueen koskemattomuusvaatimuksesta. Kyltti Metsähallituksen Lieksan hoitoalueelta on saatu kokoelmiin jo ennen varsinaista metsiensuojelun historian tallennushanketta. Varhainen luonnonsuojelu oli yksittäisten lajien tai luonnonmuistomerkkien suojelua ja rauhoitettujen alueiden perustamista. Kuva: Lusto/Timo Kilpeläinen.

summary

The article adopts the perspective of the ICOM Code of Ethics for Museums to examine whose culture and history is recorded and displayed in museums. What if the values of the communities in the background of a museum are contradictory and the key operations and recording activities of a museum involve conflict? How can a museum then operate in an ethically sustainable manner? The text illustrates the matter with the case example of the Lusto project, including project development.

Lusto, the Finnish Forest Museum, was established in 1994 as a major joint project of the Finnish forest industry. For a long time, the joint forest cultural heritage displayed in Lusto ignored the history of forest conservation. However, the museum's values have since become more diverse and the museum has, for example, completed a project for recording the history of forest conservation.

The recording activities yielded diverse material related to the history of forest conservation, and Lusto eventually added the Suojeltu metsä! (Protected Forest!) section to its permanent exhibition. Themes concerning forest conservation have become a part of the Finnish forest cultural heritage. Lusto is no longer a museum of the forest *industry*, but a specialised national museum of forest culture: a strong, ethical museum for all who have a relationship to the forest, regardless of the nature of that relationship.

A multivalued forest cultural heritage comprises many forest cultures which may be contradictory. The forest is a field of conflict, a continuous divider of opinion in social debate. But this is precisely what makes forests and people's relationships with forests an important, living and intangible part of our cultural heritage. This also poses major challenges to museum ethics and perhaps requires us to update the ethical regulations governing museum operations.

Ns. Kessikäättyjä on käytetty mielenilmauksissa mm. Kojjärvellä 21.4.1979 sekä Inarin Kessin metsäalueen hakkuita vastustaneessa mielenilmauksessa elokuussa 1991, ks. kettinki tapahtumien polttopisteessä YLE uutisissa <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2007/01/19/kessin-kahlekuningas>. Sitten kettinki oli muistomerkkinä Luonto-Liiton toimittilojen seinällä, kunnes luovutettiin tallennushankkeen yhteydessä Luston kokoelmiin. Kessikäätty on esillä Luston Suojeltu metsä! -perusnäyttelyosiossa. Kuva: Lusto/Minna Niiranen & Katri Saari.

Vilteet

- [1] Jaatinen (toim.) 2013, 24–26.
- [2] Jaatinen (toim.) 2013, 27–29.
- [3] Lusto. Luston peruskirja 1992.
- [4] Lusto. Suomen Metsämuseosäätiön säännöt 1994.
- [5] Paaskoski (toim.) 1995.
- [6] Heikkonen 1997, 11–13;
ks. myös Telkänranta (toim.) 2008.
- [7] Karhunkorva & Paaskoski 2008a;
Karhunkorva & Paaskoski 2008b; Lusto.
Suomen Metsämuseosäätiön toimintakertomus 2008.
- [8] Luston kokoelmapolitiikka (2015), 27.
- [9] Ks. esim. Pekurinen 1997, 45–98.

Lähteet & kirjallisuus

Painetut lähteet ja kirjallisuus:

Heikkonen, Matti 1997: Vastalause nykyajalle. Näkökulmia yhteiskunnan ja ympäristönsuojelun suhteisiin. Luonnon ehdoilla vai ihmisen arvoilla? Polemiikkia metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle, 11–22. Toim. Heikki Roiko-Jokela. Atena Kustannus: Jyväskylä.

Jaatinen, Carina (toim.) 2013. Museotyön eettiset säännöt. ICOM Suomen komitea ry: Espoo.

Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena 2008a: Koneajan haasteita. Museo 3/2008, 24–27. Suomen Museoliitto: Hki.

Karhunkorva, Reetta & Paaskoski, Leena 2008b: Museokokoelmat ja muistitieto koneellisen metsätalouden historian kuvaajina. Metsien ja muistojen koneet. Koneellisen metsätalouden historiaa, 8–21. Toim. Jaana Laine. Vuosilusto 7. Lusto – Suomen Metsämuseo ja Metsähistorian seura: Punkaharju.

Paaskoski, Leena (toim.) 1995: Metsää etsimässä. Lusto – Suomen metsämuseo ja metsätietokeskus: Punkaharju.

Pekurinen, Mika 1997: Elämää metsässä ja metsästä. Metsäkonfliktien kahdet kasvot. Luonnon ehdoilla vai ihmisen arvoilla? Polemiikkia metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle, 45–98. Toim. Heikki Roiko-Jokela. Atena Kustannus: Jyväskylä.

Telkänranta, Helena (toim.) 2008. Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival. Suomen Luonnonsuojeluliitto: Hki.

Painamattomat lähteet:

Lusto – Suomen Metsämuseo, Punkaharju
Luston peruskirja 1992.
Suomen Metsämuseosäätiön säännöt 1994.
Suomen Metsämuseosäätiön toimintakertomus 2008.

Digitaaliset lähteet:

Luston kokoelmapolitiikka. Punkaharju: Lusto 2015.
http://issuu.com/lusto-suomenmetsamuseo/docs/luston_kokoelmapolitiikka_2015_julk#embed

JOKAISELLA ON MAHDOLLISUUS RAKASTUA HELSINKIIN

Satu Savia

FM, tutkija, Helsingin kaupunginmuseo

Osallistava työskentely yhteisöjen kanssa on osa viime vuosina museoalan kilpailuissa palkittujen museoiden toimintaa. Museoissa ei puhuta kävijöistä yleisötyön kohteena vaan asiakkaista, asiakaslähtöisyydestä ja palveluista. Useissa yhteyksissä on todettu, että todellista yhteiskunnallista vaikuttavuutta etsivien museoiden tulee antaa asiakkailleen valtaa vaikuttaa toimintaansa. Vaikuttavuuden näkökulmaa on tarkasteltu esimerkiksi Museoviraston julkaisemassa keskustelunavauksessa *Altistutaan asiakkaille!* ja Museums Associationin johdolla Britanniassa käydyissä keskusteluissa Museums Change Lives –hankkeen yhteydessä.

Helsingin kaupunginmuseo avaa toukokuussa 2016 uuden museokokonaisuuden Senaatintorin kulmalla. Museon vuoden 2018 visio: ”Jokaisella on mahdollisuus rakastua Helsinkiin”, saadaan toteutumaan strategisin valinnoin. Niiden keskiöön on nostettu yhdessä tekeminen kaupunkilaisten kanssa.

Yhdessä tekemistä kokeiltiin Helsingin kaupunginmuseossa syksyllä 2014 eri tavoin. Yksi niistä oli vapaaehtoisten kanssa tehty näyttelyprojekti. Valokuvanäyttelyn suunnittelu ja toteuttaminen oli luonteva projekti, jolla oli aito kytkentä museon toimintaan. Innokkaat vapaaehtoiset saatiin projektiin helposti mukaan. Tavoitteena oli tuottaa tunteita herättävä, erottuva ja helposti lähestyttävä näyttely.

Näyttelyprojektin asetelma poikkesi perinteisestä, sillä museolaiset luopuivat sen ajaksi vallastaan asiantuntijoina. Heistä tuli arvostavia kuuntelijoita, havainnoijia ja vapaaehtoisten kanssa tasa-arvoisia projektista oppijoita. Tasa-arvoisuus avasi vapaaehtoisille mahdollisuuden turvallisesti kyseenalaistaa museon työtapoja esimerkiksi näyttelyiden teossa ja niistä viestimisessä. Projektin tärkein tulos museon näkökulmasta ei ollutkaan valmistunut näyttely, vaan onnistunut vuorovaikutus ja kokemuksen hankkiminen vapaaehtoisten kanssa toimimisesta.

Näyttelyprojekti osoitti, että yhdessä tekeminen herättää museon arvioimaan ja tutkimaan oman toimintansa perustaa, kuten eettisesti toimivan museon tulee. Nykyiset museotyön eettiset säännöt eivät sisällä ajatusta siitä, että museon tulisi tehdä sisältöjään tasa-arvoisena asiakkaidensa kanssa. Yhdessä toimiminen varmistaisi, että museot koettaisiin entistä enemmän kaikkien yhteisiksi paikoiksi. Helsingin kaupunginmuseolle onnistunut näyttelyprojekti osoitti, että kaupunkilaisten kanssa yhdessä tekeminen kannattaa ja sitä jatketaan.

Vapaaehtoiset valokuvanäyttelyn tekijät avajaistunnelmissa Helsingin kaupungin-museossa. Valokuva: Lari Järnefelt.

summary

In 2014, Helsinki City Museum implemented a photography exhibition together with its customers. This motivated the museum to assess and examine the basis of its operations. Museums should actually view their customers as equal operators as opposed to targets of education, which is how they are viewed in the current Code of Ethics for Museums.

KUKA SAA KÄYTTÄÄ KULTTUURIPERINTÖÄ? KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ MUSEON JA MAAHANMUUTTAJAN KOHTAAMISESTA

Tiina Piispanen

FM, museolehtori, Tampereen kaupungin Museopalvelut, kulttuurikasvatusyksikkö TAITE

Tampereella on saatettu maahanmuuttajayleisöjä museopalveluiden piiriin ja suunniteltu palveluja uusien tamperelaisten kanssa. Kokemukset ovat herättäneet kysymyksiä, kuten onko kulttuuriperintö vain kotoutumisen väline? Voiko se muuttua uusien tulkintojen myötä? Entä kuka saa esitellä ja opastaa kulttuuria museossa? Kokemukset ovat herättelleet pohtimaan museoammattilaisen roolia tavoissa tuottaa museopalveluja erilaisille yleisöille.

Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE ja museopalvelut maahanmuuttajayleisöille

Tampereen kaupungin museopalvelujen kulttuurikasvatusyksikkö TAITE koordinoi Avara museo -hankkeen Moniääninen museo -osahanketta vuosina 2010–2012. Hankkeen tavoitteena oli saada yleisöpalveluihin uusia tulkintoja ja kielivalikoimaa. Kurssin tavoitteena oli tutustuttaa maahanmuuttaja Tampereen museopalveluihin ja mahdollistaa työllistyminen museo-oppaaksi. Toisena tavoitteena oli lisätä museoammattilaisen henkilökunnan osaamista erilaisten kävijäryhmien kohtaamisessa. Museo oli oppimisympäristö molemmille osapuolille. [1]

TAITE tuottaa edelleen palveluja maahanmuuttajayleisöille. Esimerkkinä maahanmuuttajakoulutusta käyville aikuisille suunnattu *Löytöretkiä Tampereelle*, jossa taide on kenttänä ja välineenä itseilmaisuudelle. Toinen merkittävä kohderyhmä ovat perusopetuksen valmistavan opetuksen oppilaat, jotka vierailevat Taidekaari-kulttuurikasvatusohjelmassa museossa ja taidetyöpajoissa. Itseilmaisuuden keinojen lisääminen, paikalliseen kulttuurikenttään sekä kulttuuriperintöön tutustuminen ovat tavoitteina myös heillä. Aikomuksena on myös koota monikulttuurinen nuorten ryhmän näyttelyn suunnitteluun.

Mitä Moniääninen museo -hanke paljasti?

Kulttuurikasvatusyksikkö TAITE on tuottanut monitaiteisia, kokemuksellisia museovierailuja 2000-luvun alusta lähtien. Toiminta suunnattiin aluksi esiopetukseen, mutta nykyisin toimintaa tarjotaan kaikille, kirjaimellisesti vauvoista vauvoihin. Palvelut ovat pitkälti kohdennettuja, emmekä tarjoa ns. kaikille kaikkea.

TAITEn museopedagogiikassa museo on oppimisympäristö monenlaisten asioiden oppimiselle – ei vain näyttelyn aiheenmukaisen tiedon välittämiseksi. Museossa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja tai monilukutaitoa, tai ihan vain ollaan paikassa, joka ei ehkä ole ennalta tuttu ympäristö. Hankkeessa maahanmuuttajat tuottivat tämän ajattelutavan mukaisia opastuksia. He myös itse halusivat toiminnallisen roolin museossa. Pelkkä näyttelyvalvonta koettiin turhauttavana. Rohkeasti erilainen esittämisen tapa ja uudet oppaat kansallisen perinteen esittäjinä virittivät keskusteluun: Voiko puutteellisen kielitaidon omaava maahanmuuttaja opettaa suomalaiskansallista perinnettä? Vai onko hänen näkökulmansa ja kykynsä vertailuun kenties valtti?[2]

Yksikään maahanmuuttaja ei loppujen lopuksi työllistynyt hankkeessa mukana olleisiin museoihin satunnaista keikkatyötä lukuun ottamatta. Osittain tämä on resurssikysymys. Osa kurssilaisista on suorittanut museossa harjoittelujak-

son tai ollut palkkatuetussa työssä.[3] Mukana olleet toimivat tienraivaajina museoyleisön osallisuudelle museopalveluiden suunnittelussa. Museoiden verkostot kasvoivat heidän mukanaolonsa ansiosta ja museot oppivat tuntemaan uutta asiakaskuntaansa, yhteisöään.

Hanke käynnisti myös hitaan ja ehkä kivuliaankin itsetutkiskeluprosessin, jossa museon henkilökunta joutuu miettimään, ketkä voivat toimia museopalveluiden suunnittelussa ja toteuttaa näitä suunnitelmia. Kenen museota me itse asiassa teemme? Vastaus pitäisi löytyä ICOMin museotyön eettisen säännösten kohdasta kuusi, jossa painotetaan yhteisöllisyyttä ja yhteistyötä.[4]

Onko kulttuuriperintö vain kotoutumisen väline?

Toteutamme TAITEssa kulttuurikasvatuskokonaisuuksia aikuisille maahanmuuttajille kotouttamisohjelman budjetista tulevalla rahoituksella. Näin ollen kokonaisuuksien tavoitteet ovat identiteetin rakennus, kielitaidon lisääminen ja paikallistuntemuksen kasvattaminen – toisin sanoen kotoutuminen. Tampereen kaupungin kotouttamisohjelmassa on kirjaus, että kotouttavan toiminnan tavoitteena on tulokkaiden tutustuttaminen tamperelaiseen ja suomalaiseen kulttuuriperintöön ja näiden mahdollisuuksien lisääminen. [5]

Tarkoitin tässä yhteydessä kulttuuriperinnöllä niitä kokoelmia, jotka valittuina ja esille asetettuina ovat toimineet oppimisympäristöinä. Kyseeseen voivat tulla niin kuvataiteen teokset kuin kulttuurihistorialliset tai luonnontieteelliset näytelyobjektit, kuten täytetty karhu! Kulttuuriperinnöllä voidaan tarkoittaa myös sosiaalisen elämän käytäntöjä, tietoja, taitoja ja tapoja, joita opetamme yhdessä. Myös maisemat ovat olleet osa oppimisprosesseja.

Kulttuuriperintö on oivallinen ja perusteltu väline kotoutumiseen.[6] Olemme kehittäneet museopedagogiikassa työtapoja ja harjoitteita, joiden avulla kulttuuriperintöä ja ennen kaikkea taidetta voidaan käyttää itseilmaisun tukena ja kanavana. Yhtenä esimerkkinä kulttuuriperinnön välinearvosta olkoon vaikkapa käynti luonnontieteellisessä museossa, jossa olemme yhdessä havainnoineet suomalaista vuodenaikojen vaihtelua, tutustuneet kansalliseläimiin ja paikallisiin lajeihin unohtamatta jokamiehenoikeuksia – erityistä suomalaista tapaa olla luonnossa. Olemme myös pysähtyneet katsomaan kansallisia maisemia Pekka Luukkolan valokuvissa ja sanoittaneet näitä maisemia, jotta suomea toisena kielenä puhuvan sanavarasto karttuisi ja käsitteellistyisi.

Muuttuuko kulttuuriperintö tulkintojen myötä?

Esimerkkini tulevat pitkälti opastamisesta ja työpajoista, näyttelypedagogiikasta. Kysymys oikeu-

desta kulttuuriperintöön tulisi laajentaa myös näyttelysuunnitteluun ja kokoelmatyöhön. Kokoelmat luovat lopulta kuvan suomalaisuudesta tai tamperelaisuudesta.

Etnologian professori Lars-Eric Jönsson on huomauttanut, että museoiden tulee olla myös mentaalisesti saavutettavia. Tämä tarkoittaa, että kulttuuriperinnön ei tulisi sisältää vain eliitin kulttuuriperintöä, vaan olla luonteeltaan demokraattista ja sisällyttää koko väestön, myös vähemmistöjen kulttuuriperintöä.[7] Kulttuuriperintö kyllä muuttuu, mikäli se ymmärretään kaikkien yhteisesti jakamana perintönä. Kulttuuriperinnössä on iät ja ajat ollut vaikutteita monesta ilmiansuunnasta. Se ei ole jotain valmiina olemassa olevaa, muuttumatonta, homogeenistä, pyhää tai Suomi-filmien kansallisromanttista kulttuuria, vaan meidän aktiivisesti muokkaamaa. *Me* lukee mukaansa myös maahanmuuttaneet.

Uusi museoammatillisuus on elinikäistä oppimista oppivassa organisaatiossa. Joku on osuvasti sanonut, että hyvä museoammatilainen tuntee kokoelmansa, mutta ennen kaikkea yhteisönsä. Museolehtori on yhteisönsä edustaja organisaatiossaan. Asiakaslähtöisyys tai osallistaminen on ammattitaitoa ja halua luovuttaa osa suunnittelusta yhteisölle. Myös kotoutuminen on kaksisuuntainen, vuorovaihteinen prosessi. Kulttuurien moninaisuus muuttaa lopulta meidän kaikkien Suomi-kuvaa. Museoiden eettinen tehtävä on tukea meitä tässä.

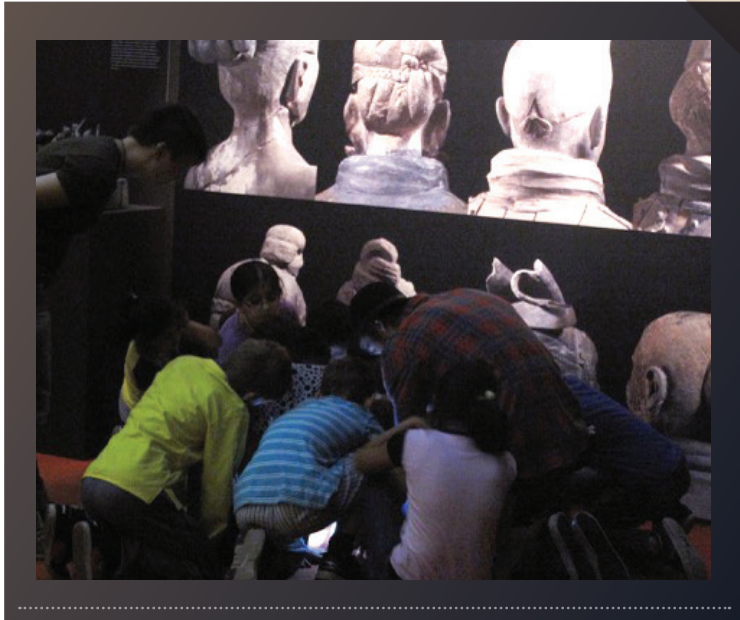
Luokaamme uusi maailma! – agitaatioposliininäyttely ja venäläinen Ekaterina-opas Vapriikissa 2011. Kuva: Jaana Ylänen, kulttuurikasvatusyksikkö TAITE, Tampere.

summary

A modern museum professional engages museum visitors in designing and developing services. The Museum Services of the City of Tampere has a Cultural Education Unit known as TAITE. The unit has invited museum visitors to participate in design work since 2010–2012, when the *Moniääninen museo* (A multivoiced museum) sub-project of the *Avara museo* (Open museum) project was implemented. The project raised the following question: who is really suitable to present Finnish culture?

TAITE has the continuous objective of increasing the competence of professional museum staff in order to better acknowledge the needs of different visitor groups and to be able to provide natural interaction. We must know our collections and audience. We are constantly seeking more ways to include museum visitors in our museum work and in the discussion concerning changing cultural heritage.

Cultural heritage constitutes a learning environment where new residents in Tampere learn a new language and get to know their new home. However, museum work must accommodate the changing nature of cultural heritage. What kinds of collections and exhibitions would allow museums to meet the wishes of multicultural visitors with an immigrant background?

*Terrakotta-armeija ja Kiinan keisarien aarteet –näyttely Vapriikissa 2013.
Kuva: Janina Ahlfors, kulttuurikasvatusyksikkö TAITE, Tampere.*

Terrakotta-armeija ja Kiinan keisarien aarteet –näyttely ja suomalainen Olli-opas Vapriikissa 2013. Kuva: Janina Ahlfors, kulttuurikasvatusyksikkö TAITE, Tampere.

S2-opiskelijat tarinallistavat Vuoden nuoren taiteilijan Ville Anderssonin taidetta Tampereen taidemuseossa museolehtori-Tiinan kanssa. Kuva: Jari Kuusenaho, kulttuurikasvatyysyksikkö TAITE, Tampere.

Viiiteet

- [1] Ylänen 2012, 40.
- [2] <http://avaramuseo.blogspot.fi/search/label/maahanmuuttajat> (15.6.2015).
- [3] Ylänen 2012, 45.
- [4] <http://finland.icom.museum/etiikka.html> (7.8.2015).
- [5] http://www.tampere.fi/material/attachments/k/unna-med_6421/kotouttamisohjelma1425.pdf (7.8.2015).
- [6] Tornberg & Venäläinen 2008, 71.
- [7] Jönsson 2014, passim.

Lähteet & kirjallisuus

Painetut lähteet:

Jönsson, Lars-Eric 2014. "Kulturarv –Politisk risk och resurs." Muuttuva kulttuuriperintö, 320–338. Toim. Tytti Steel et al. Ethnos-toimite 16. Ethnos ry: Helsinki.

Tornberg, Leena & Venäläinen Päivi 2008. "Kulttuuriperinnön opetuksesta ja oppimisesta." Kulttuuriperintö ja oppiminen, 66–74. Toim. Päivi Venäläinen. Suomen museoliiton julkaisuja 58. Suomen museoliitto: Helsinki.

Ylänen, Jaana 2012. "Monien tulkintojen mahdollisuudet museoissa." Avarampi museo aikuisille, 38–48. Toim. Pauliina Kinanen et al. Suomen museoliiton julkaisuja 61. Suomen museoliitto: Helsinki.

Digitaaliset lähteet:

Avara museo –hankkeen blogi. <http://avaramuseo.blogspot.fi/search/label/maahanmuuttajat> (15.6.2015)

Museotyön eettiset säännöt, ICOM Suomen komitea ry. <http://finland.icom.museum/etiikka.html> (7.8.2015)

Tampereen kaupungin kotouttamisohjelma 2014–2025 http://www.tampere.fi/material/attachments/k/unna-med_6421/kotouttamisohjelma1425.pdf (7.8.2015)

KOULUKOKOELMASTA YHTEISEKSI KULTTUURIPERINNÖKSI

TAPAUS JYVÄSKYLÄN LYSEO

Virpi Mäkinen

Intendentti, Keski-Suomen museo

Museoiden perustehtävät kulttuuri- ja luonnonperinnön tallennuksessa, säilyttämisessä ja edistämässä kytkeytyvät kokoelmia koskeviin eettisiin kysymyksiin: on tehtävä valintoja, kaikkea ei voi säilyttää.

Vuonna 1858 perustetun Jyväskylän Lyseon asema maan ensimmäisenä suomenkielisenä oppikouluna sekä koulun perinteiden vaaliminen ovat koonneet Lyseoon mittavat kokoelma-aineistot. Koulutoiminnan päättymisen vuoden 2013 lopussa lyseorakennuksessa herätti runsaasti keskustelua. Mediajulkisuus on siivittänyt myös vuonna 1902 valmistuneen Lyseon rakennuksen suojeluprosessia ja sen tulevan käytön suunnittelua sekä heijastanut Lyseon kokoelmiin liittyvään museotyöhön. Vuoden 2014 alussa Jyväskylän koulutuskuntayhtymältä Jyväskylän kaupungin omistukseen siirtyneistä kulttuurihistoriallisista kokoelmista huolehtii Keski-Suomen museo.

Lyseon kokoelma-aineistot ovat osa museosektorin koulukokoelmien laajaa, toistaiseksi varsin määrittelemätöntä tallennusalueetta. Sisäilmaongelmista kärsivien tai toimintansa lopettavien koulujen irtaimistojen säilyttäminen on monien museoiden yhteinen ongelma. Aineistot koostuvat sekä ainutkertaisista rakennukseen, opetustoimintaan tai henkilöihin kytkeytyvistä objekteista sekä toisaalta nuoremman kartunan osalta yhä teollisemmasta esine-, kaluste- ja opetusmateriaalista. Pohdittavaksi tuleekin, mikä rakentaa koulukokoelmien merkityksen: esineen ainutkertaisuus vaiko tavanomaisiinkin opetusvälineisiin liittyvät muistot ja kokemukset, joita eri sukupolvet ovat kouluaikoinaan jakanee?

Rakennuksen ja alkuperäisen kontekstin säilyminen tai katoaminen vaikuttaa keskeisesti objektien museoarvoon. Suunniteltaessa lyseorakennuksen peruskorjausta ja käyttöä

huomioidaan mahdollisuus säilyttää osa kokoelmista rakennuksessa sen tulevasta käytöstä riippumatta. Objektien roolin ennakointi suuntaa myös esineiden ja kalusteiden konservointi- ja kunnostusratkaisuja.

Kun Jyväskylän Lyseon rakennuksen käyttötarkoitus muuttuu, koulun sisäisessä käytössä olleista aineistoista tulee osa yhteistä, saavutettavaa kulttuuriperintöä. Objektien sosiaaliset kytkökset rakentuvat laajemmin kuin opettaja-oppilassuhteen kautta osana valtahierarkioiden, sukupuolten ja eri ikäluokkien jakamaa historiaa, jota museon tulee tasapuolisesti, eri näkökulmat huomioiden tallentaa ja säilyttää. Osittain heikkokuntoisten kokoelmien säilyttäminen edellyttää myös pohdintaa poistoista ja keskustelua säilytettävän kokoelmaosuuden priorisoinnista.

Jyväskylän Lyseon vuonna 1902 valmistuneen koulurakennuksen alkuperäiseen kalustukseen kuuluneet opettajantuolit pöytineen suunnitteli arkkitehti Hjalmar Åberg (1870 - 1935). Jugendtyyliset, koivupuusta valmistetut kalusteet kunnostetaan Keski-Suomen museossa, jotta ne voidaan palauttaa osaksi Lyseon historiallisia interiöorejä. Kuva: Janne Syrjänen / Keski-Suomen museo.

summary

The changing usage of buildings with cultural-historical significance also raises ethical questions related to museum collections. The article examines issues related to preserving and reducing the size of the collections with cultural-historical significance in the Jyväskylä Lyceum building as well as related assessment criteria. When school operations in the Lyceum building were discontinued, the Lyceum collections were transferred to the management of the Museum of Central Finland.

ETIIKKA OSANA MUSEAALISEN POISTON TOIMINTAYMPÄRISTÖÄ

Nina Robbins

FM taidehistoria, YAMK taidekonservaattori

Jatko-opiskelija, Jyväskylän yliopisto, Humanistinen tiedekunta, museologia

Etiikkaa tarkastellaan osana museaalisen kokoelmanhallinnan ja poiston toimintaympäristöä, jossa vankkojen eettisten perusteiden on oltava konkreettisesti ja mahdollisesti lopullisessa poistotoimessa läsnä. Työssä korostuu kokoelmatyön pitkäjänteisyyden luonne sekä museotyöntekijän rooli välittäjänä.

Museaalinen poisto on museoiden kokoelmanhallinnallinen toimenpide, jossa museoetiikka konkretisoituu. ICOMin Museotyön eettiset säännöt[1] antavat maailman museoille eettisen toiminnan perusteet, joihin tämäkin artikkeli nojaa. Sanakirjamääritelmän mukaan etiikka (ethos = vakiintuneet tavat) ymmärretään tieteenalana, joka tutkii moraalialia, eettisen toiminnan periaatteita, oikeaa ja väärää, hyvää elämää, sekä arvojen ja eettisten väittämien luonnetta. Kaikki etiikan aihealueet ovat laajoja teoreettisia kokonaisuuksia. Artikkelin fokuksena on, kuinka saada teoreettinen ja ehkä hieman abstraktikin etiikan konsepti taipumaan suomalaisten taidemuseoiden arjen käytäntöihin.

Artikkelissa museaalinen kokoelmanhallinta jakautuu seitsemään vaiheeseen: hankinta, inventointi, kuntokartoitus, arvoluokitus, konservointi, säilytys ja poisto. Museaalinen poisto ymmärretään toimintona, joka nivoo yhteen kokoelmanhallinnalliset tehtävät sekä käytännön että teorian tasolla. Poisto ohjaa toiminnot yhteneviksi. Tarkastelemalla museaalista poistoa kokoelmanhallintaprosessin päätepisteenä on mahdollista kytkeä kaikki kokoelmanhallinnalliset perustoiminnot teoreettisen keskustelun piiriin. Näin esimerkiksi perustutkimukseen liittyvät inventointi- ja kuntokartoitustyöt on mahdollista mieltää pitkäjänteisen kokoelmatyön alkutoimina ja osana kauaskantoista toimintamallia, jossa museotyöntekijän rooli on olla välittäjänä. Välittäjän rooli on nähdä kokoelmanhallinta oman työuransa yli jatkuvana prosessina, jolloin tässä ajassa tehtävä kokoelmanhallinta jatkuu siitä, mihin edellinen sukupolvi on sen jättänyt.

Teoreettinen keskustelu ja teorian ja käytännön yhteensovittaminen on hyvä aloittaa arvoista.

Keskustelun tukena toimii vuonna 2012 suomalaisiin taidemuseoihin lähetetyn kyselyn vastaukset. Laaja kysely liittyi poistotutkimukseen, jonka yhtenä osana oli kysymyssarja suomalaisten taidemuseoiden arvoista. Kysely jakautui kolmeen osaan ja siinä etsittiin vastauksia liittyen kokoelmanhallinnan määrällisiin arvoihin, museaaliseen poistoon ja museoissa käytyyn arvokeskusteluun.[2]

Tässä artikkelissa pureudutaan kyselyn kahteen kysymykseen, jotka liittyvät suomalaisissa taidemuseoissa käytyyn arvokeskusteluun. Erityisen mielenkiinnon kohteena on, onko taidemuseoiden museaalisella toiminnalla yhteisiä arvoja ja kuinka nämä arvot vaikuttavat museaalisiin arjen käytäntöihin? Tarkoitus on löytää vastauksia, jotta museoammattilaiset voisivat tulevaisuudessakin todeta toimivansa säilytystyön välittäjinä, eivät vain oman aikansa kuluttajina. Lähtökohtaisesti prosessin on motivoituttava museon sisäisesti. Tässä työssä museoetiikka saa konkreettisen muotonsa.

Kyselyn eräs vastaaja toi vastauksessaan hyvin esiin kuinka tarpeellista museoiden sisäinen arvokeskustelu on:

Yksi hankaluuksista on se, että taidekokoelmassa oleva esine lähtökohtaisesti on taideteos silläkin uhalla, että määritelmällisiä työkaluja ei oikein ole tarjolla. Edes lainsäätäjät ei täsmällisesti kerro, miten teoskynnys ylittyy, puhumattakaan siitä, että ottaisi kantaa laatukriteereihin. Tekijänoikeudellisessa mielessä huonokin taide on aina taidetta. Vaikeudet ilmaantuvat, kun pitäisi pettämättömästi tehdä ero hyvän ja vähemmän hyvän teoksen välillä. [...] On tiedostettava oman arvottamisensa subjektiivisuus ja historiallisuus. [3]

Arvokeskustelu suomalaisissa taidemuseoissa on perinteisesti pohjannut joko taidehistoriallisiin tai filosofisiin lähtökohtiin. [4] Se on ollut myös hyvin pragmaattista, jolloin arvoperusteet ovat olleet käytännön sanelemia, kuten vakuutusarvojen määrät tai pelastussuunnitelmien prioriteetit. Kuten edellä oleva lainaus osoittaa, nämä arvoperusteet ovat olleet hyödyllisiä, mutta ne ovat jättäneet museaalisen kokoelmanhallitsijan epävarmaan asemaan silloin, kun on kyse museaalista kokonaisuutta määrittävistä arvoista tai arvoverkostosta. Tilanne on epävarma, kun pitäisi kyetä tekemään ero hyvän ja vähemmän hyvän taiteen välillä.

Kokonaisvaltaisempi arvönäkemyksen tavoitetaan silloin, kun arvokeskustelu museoissa on museologista. [5] Museologinen arvokeskustelu yhdistää

taidehistorialliset, pragmaattiset ja kokoelmanhallinnalliset arvovaatteet yhdeksi joustavaksi verkostoksi, joka puolestaan edistää vankan eettisen konsensuksen rakentumista. Museologinen arvokeskustelu on läheinen kumppani australialaiselle *Significance 2.0* -mallille [6], jota on käytetty Euroopassa Englannissa ja Hollannissa. [7] Suomessa mallia on sovellettu *Merkitysanalyysimenetelmä* -nimellä. [8] Menetelmät tähtäävät museoarvon, merkitysten ja toisinaan myös arvoluokan selvittämiseen.

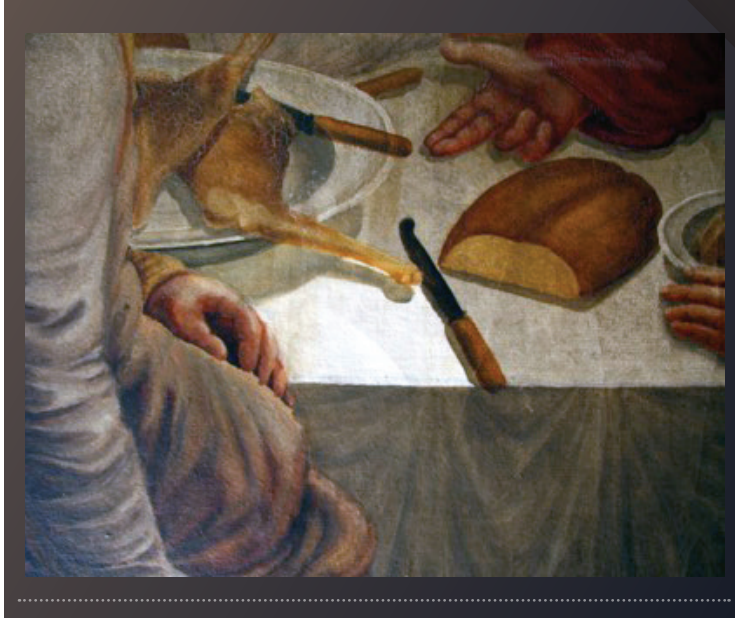
Museologinen arvokeskustelu suuntautuu kokoelmanhallintaan ja on museon sisäinen työkalu. Museologisen arvokeskustelun mallin mukaan museot valitsevat yhteiskunnan lukuisista arvoista omaan museonsa soveltuvat määreet ja muodostavat näistä itsenäisen, museoammattilaisten taholta määrättyvän arvopohjan. Tällöin ei ole lainsäätäjän, pelastus- tai vakuutusviranomaisten velvollisuus kertoa, miten kokoelmateosten taideteoskynnys ylittyy, vaan se on museon tehtävä.

Kyselyn vastausten perusteella suomalaisissa taidemuseoissa on käyty arvokeskustelua ja keskustelu on ulottunut hyvinkin konkreettisiin toimiin. Kyselyssä pyydettiin vastaajia valitsemaan museaalisessa keskustelussa käytössä olevista arvoista viisi heidän museotaan lähinnä olevaa arvoa. Eniten puoltaja saivat taidearvo, esteettinen arvo, paikallisuuteen liittyvä arvo, museoarvo ja tutkimuksellinen arvo. Näiden arvojen katsottiin liittyvän vahvasti suoma-

laisen taidemuseon arvoverkostoon ja ne voidaan tulkita suomalaisten taidemuseoiden kollektiiviseksi arvomieliapiteeksi. Kollektiivisten arvojen löytyminen ja kirjaaminen antaa mahdollisuuden aloittaa kollektiivinen museologinen arvokeskustelu.

Keskustelussa konkreettisine alkuina toimivat kyselyn vastaukset, joissa pyydettiin luonnehtimaan arvojen arvotustilanteita. Tilanteita kertyi kattava lista:

- Kokoelmahankinnat, konservoitavien teosten priorisointi
- Tarjottujen teosten kokoelmaan liittäminen tai hylkääminen
- Taiteellisen arvon tai historiallisen arvon priorisointi
- Tutkimuksen priorisointi
- Kokoelmatoimintojen kehittäminen
- Sijoitettavien teosten sijoituspaikan sietokyvyn määrittäminen
- Näyttelyripustusten valintatilanteet
- Julkaisujen valintatilanteet
- Teosten poistaminen kokoelmasta
- Teosten sopivuus kokoelman luonteeseen
- Näyttelyhakemusten yhteydessä: taiteilijan ammatillisuus, teostensa merkittävyys ja mielenkiinto sekä taiteellinen taso
- 9 000 teoksen priorisointi
- Teosten tunnistekuvien ja ammattikuvien priorisointi
- Säilytystilojen valinta
- Paikallisen kuvataiteen tallennustyö
- Teosten kehysten säilytettävyyden arviointi
- Vakuutusarvojen määrittely
- Museon esittely- ja opastustilanteet
- Kokoelman säilyvyyden turvaaminen
- Deponointipäätökset

Maskun seurakunta: Erik Lindström, Viimeinen ehtoollinen, 1837-1839, öljy kankaalle, n. 145 x 215 cm. Kuva Nina Robbins: Yksityiskohta pintapuhdistuksen aikana. Pöytäliinan alkuperäinen vaalea väri.

Vastauksissa näkyy, että taidemuseoilla on valmiudet aloittaa museologinen arvokeskustelu. Esimerkiksi vastaus ”Sijoitettavien teosten sijoituspaikan sietokyky”, vaatii laajaa arvokeskustelua tuekseen. Tällöin keskiöön nousevat kysymykset kuten: Mitkä kokoelman taideteokset voidaan altistaa vaihteleville olosuhteille ja miksi? Nouseeko kokoelman pitkän tähtäimen säilytystyön rinnalle muita arvoja, jotka puoltavat sijoitusta? Vain museologisen arvokeskustelun kautta kokoelmanhallitsijalla on mahdollisuus saada vastauksia.

Keskustelusta hyötyvät kaikki kokoelmanhallinnan seitsemän vaihetta. Museologinen arvokeskustelu luo perusteet museaaliselle oikeudelle tehdä valintoja.[9] Tässä työssä museoetiikka saa konkreettisen muotonsa. Museologisen arvokeskustelun avulla on mahdollista luoda sellaisia kokoelmanhallinnan toimintamalleja, jotka jokainen museoammattilainen voi hyväksyä. Näin myös kokoelmanhallinnan päätepiteestä eli poistosta tulee eettisesti vahva.

summary

Ethics is examined as an element of museum collection management and deaccessioning. Solid ethical criteria are required for the tangible, even final removal of items. Such work highlights the long-term nature of collection management and the role of museum workers as mediators. The focus of the article is to consider how a theoretical and perhaps even slightly abstract concept of ethics can be adapted to serve the everyday practices of Finnish museums of art.

Viitteet

- [1] Suomennos 1989, 2005
- [2] Robbins 2012
- [3] Museo nro 22: kysymys nro 44: arvotuseriaatteet
- [4] Dickie 1971, 1988, 2001
- [5] Pearce 1994; Scott 2013
- [6] Russell & Winkworth 2009; Racine 2011; Reed 2011
- [7] Mensch (van) & Meijer-van Mensch 2011; Assessing Museum Collections 2014
- [8] Häyhä, Jantunen & Paaskoski 2015
- [9] Dickie 1974

Lähteet & kirjallisuus

Assessing Museum Collections. Collection valuation in six steps 2014. Amersfoort: Cultural Heritage Agency. < <http://www.cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/publications/assessing-museum-collections.pdf> > (22.4.2015)

Dickie, George 1971. Aesthetics: An Introduction. Pegasus: Indianapolis.

Dickie, George 1974. Art and Aesthetics: An Institutional Analysis. Cornell University Press: New York.

Dickie, George 1988. Evaluating Art. Temple University Press: Philadelphia.

Dickie, George 2001. Art and Value. Blackwell: Oxford.

Häyhä, Heikki, Jantunen, Sari, Paaskoski, Leena 2015. Merkitysanalyysimenetelmä. Suomen Museoliitto: Helsinki. < www.museoliitto.fi > (2015)

ICOM Museotyön eettiset säännöt 2005. < <http://finland.icom.museum/etiikka.html> > (22.9.2007)

ICOM Statutes 2007. < http://icom.museum/archives.icom.museum/hist_def_eng.html > (21.1.2015)

Mensch (van), Peter, Meijer-van Mensch, Léontine 2011. New Trends in Museology. Museum of Recent History Celje: Celje.

Pearce, Susan (toim.) 1994. Interpreting Objects and Collections. Routledge: Lontoo.

Racine, Laurel 2011. Significance Criteria: A Potentially Strong Tool to Assess History Collection Accessions and Deaccessions. Teoksessa: Davies, Peter (toim.). Museums and the Disposal Debate. A Collection of Essays. Museums Etc.: Edinburgh, 508–527.

Reed, Caroline 2011. Reviewing Significance: A Framework for Assessing Museum Collections' Significance, Management and Use. Teoksessa: Davies, Peter (toim.). Museums and the Disposal Debate. A Collection of Essays. Museums Etc.: Edinburgh, 458–489.

Robbins, Nina 2012. Suomalaisiin taidemuseoihin lähetetty poistokysely. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Russell, Roslyn, Winkworth, Kylie 2009. Significance 2.0: A Guide to Assessing the Significance of Collections. Heritage Publications. < www.environment.gov.au/heritage/publications/significance2-0/part-1/index.html > (30.9.2011)

Scott, Carol A. (toim.) 2013. Museums and Public Value. Ashgate: Burlington.

KUINKA TULKITA ICOMIN EETTISIÄ SÄÄNTÖJÄ? KOKOELMAPOISTOJEN JA POISTAMATTOMUUDEN EETTISYYDESTÄ

Emilia Västi

Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt -hanke, hankekoordinaattori, Tekniikan museo

Miten ICOMin Museotyön eettiset säännöt[1] tukevat museoammattilaisia poistoarviointiin liittyvässä päätöksenteossa? Nostan tarkasteluun sääntöjen poistoartikloista kohtia, joihin tartuimme kulttuurihistoriallisten museoiden yhteishankkeen keskusteluissa ja kotimaiselle museohenkilökunnalle kohdistetun poistokyselyn vastauksissa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tukema *Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt* -hanke (2014–2015) käsitteli kulttuurihistoriallisten museoiden esinekokoelmiin kohdistuvia kokoelmapoistoja ja siihen osallistuivat Helsingin kaupungin museo, Tampereen museot ja Tekniikan museo. Suomalaisten museoiden poistokäytänteistä kerättiin kokemuksia verkkokyselyllä, josta ilmoitettiin museopostissa kesäkuussa 2014. Kyselyn vastauksia on avattu tarkemmin hankkeen verkkojulkaisussa, joka ilmestyi keväällä 2015.[2]

Käytännönläheisen hankkeemme tavoitteena oli auttaa hankemuseoita toteuttamaan poisto-

arviointia ja poistopäätösten täytäntöönpanoa kestävin perustein sekä jakaa hyviä poistokäytäntöjä kotimaiselle museokentälle. Koimme hankkeen julkaisua kootessamme ensiarvoisen tärkeäksi kunnioittaa ICOMin *Museotyön eettisiä sääntöjä*, jotka luovat perustan myös poistolle kokoelmatoimenpiteenä. Havaitsimme säännöissä kuitenkin myös puutteita. Ongelma-kohtia ovat paradoksaalinen vaatimus esineen merkityksen täydestä ymmärtämisestä poiston edellytyksenä ja elinkaariajattelun ohittaminen artikloissa.

Eettiset säännöt ja kokoelmapoistot

Miten museotyön eettisten sääntöjen sisältämiin poistoartikloihin tulisi museoammattilaisena suhtautua? Sääntöjä tulkitessa päätyi tulkitsemaan sekä alkuperäistekstiä että sen suomennosta. Viimeisintä vuonna 2005 ilmestynyttä suomennosta *Museotyön eettiset säännöt* edeltäneet versiot on otsikoitu muotoihin *Ohje-*

nuora, Museotyön eettiset periaatteet (1989) ja *Museotyön ammattieettiset ohjeet* (2001).

Ohjenuoran ja ohjeen voi sanamuotona mieltää jättäneen lähtökohtaisesti väljemmän tulkinnan ja soveltamisen varan verrattuna sääntöihin, mutta käytännössä nimen muutos on kosmeettinen. Käännetyissä johdantotekstissä sääntöjen sitovuudesta esitetään ristiriitaisia lausumia. Toisaalta sääntöjen kuvaillaan olevan jotakin johon museoammattilainen henkilökunta ”voi pyrkiä”, toisaalta niiden esitetään olevan huomattavasti tiukemmin ”vähimmäisvaatimus museoille”. Myös ”ohjenuora” esiintyy edelleen retoriikassa.[3]

Mitä on täysi ymmärrys objektin merkityksestä?

Artikloiden puutteet poistoprosessin tukipilareina paljastuvat, kun niitä käsitellään tietoisena sanantarkasti. Olettakaamme, että säännöissä kyse on vähimmäisvaatimuksesta, jolloin niitä

tulisi noudattaa tiukasti. Artiklan 2.13 mukaan poistopäätös edellyttää täyttä ymmärrystä mm. objektin merkityksestä: ”Esineen tai näytteen poistaminen museon kokoelmasta edellyttää täyttä ymmärrystä sen merkityksestä, luonteesta (korvattavissa oleva vai ei) ja oikeudellisesta asemasta sekä toimenpiteen mahdollisesti aiheuttamasta julkisen luottamuksen menetyksestä.” Määrittelemättä jää, mitä tällä tarkoitetaan ja miten edellytetty tieto on käytännössä mahdollista saavuttaa.[4]

Museoammattilaisten huoli poistopäätösten eettisestä kestävydestä korostui hankkeen kyselyvastauksissa. Niiden perusteella voi tulkita, että poistopäätöksiä lykätään, koska uusien tietojen (ja sitä myötä merkitysten) löytämiseen on aina vähintään teoreettinen mahdollisuus. Eräs kyselyn vastaus kuvastaa ongelmaa: ”Peruuttamattomasti poistetusta esineestä voi tulla jälkikäteen ilmi kontekstiotietoja, jotka olisivat tehneet siitä hyvinkin merkittävän kokoelmaobjektin. Tätä riskiä ei voi kokonaan eliminoida ja ennemmin tai myöhemmin näin käy.”[5]

On selvää, että riski pitää minimoida tekemällä asianmukainen ja monipuolinen arvio ennen poistopäätöksen tekemistä. Aina selvitykset eivät kuitenkaan tuota tulosta ja objektin merkitykset muuttuvat ajassa uusien tulkintojen myötä.[6] Siten säännösten peräänkuuluttama täysi ymmärrys objektin luonteesta on vähintään ongel-

mallinen ilmaisu. Onko artiklan kryptisyys tarkoituksenmukaista, vai olisiko kohdan tarkennus tai uudelleenmäärittely tarpeen?

Lainatussa kyselyvastauksessa kuvailtua riskiä ei sovi kieltää, mutta kyse on ennen kaikkea siitä miten riskiin suhtaudutaan. Hankeryhmämme näkemyksen mukaan ainoa toimiva tapa on tulkita, että ”täysi ymmärrys” saavutetaan riittävällä tasolla, kun kaikki kattavaan poistoprosessiin kirjatut seikat käydään huolellisesti läpi.[7] Selvitystyön määrä on kyettävä suhteuttamaan resursseihin, ja kyky tehdä napakka päätös loputtomien lisäselvitysten sijaan (poistamisen puolesta tai vastaan) on välttämätön taito. Ongelmatilanteissa Museums Associationin *Disposal Toolkit* -verkojulkaisun ehdottama riskianalyysi on huomattavasti rakentavampi vaihtoehto kuin prosessin keskeyttäminen tuloksettomana.[8]

Entä elinkaariajattelu?

Artiklan 2.15 viimeinen lause kuuluu: ”Ohjeissa on myös selvästi edellytettävä, että poistettavaa esinettä tarjotaan ensisijaisesti toiselle museolle.” [9] Tämä periaate on yleensä validi silloin, kun poistoaike perustetaan ensisijaisesti kokoelmapoliittisiin syihin. Kokoelmaan soveltumaton objekti saattaa tallennustyönjaon perusteella sopia paremmin toisen museon kokoelmiin. Poistoihin siirtojen muodossa tulisi pyrkiä, mikäli ne hyödyttävät molempia osapuolia sekä yleisöä.[10]

Kyseinen edellytys on kuitenkin sovellettavissa vain osaan poistoarviointiin päätyvistä tapauksista. Tämä viittaa siihen, että eettiset säännöt on laadittu painottaen kokoelmasiirtoja ja sivuuttaen tapaukset, joissa poistoarviointi koskee elinkaarensa päähän tulleita objekteja, joiden konservointi ei ole realistista. Tällaiset lähtökohdat koettiin tavallisiksi hankemuseoiden poistotarpeissa. Kunto ja/tai puutteellisuus oli myös yleisimmin mainittu toteutuneeseen poistoon johtanut syy poistohankkeemme kyselyssä.[11]

Toiselle museolle tarjoaminen ei liioin ole mielekästä tilanteissa, joissa poistettavat esineet aiheuttavat riskin muulle kokoelmalle, henkilökunnalle tai yleisölle. Kyseinen artiklan osa on tuu myös yleisen esineistön kohdalla, erityisesti kontekstiotietojen puuttuessa. Onko järkevää ryhtyä tarjoamaan muille museoille objekteja, joita useiden museoiden kokoelmissa tiedetään olevan entuudestaan runsaasti? Kannattaako esimerkiksi tarjota vielä yhtä ”ainutkertaista” Singer-ompeelukonetta lisää, kun museoiden kokoelmissa on niitä jo kymmeniä?

Ammattitaito ja ammattietiikka

Ovatko eettiset säännöt poistojen osalta liian rajoittavat? Kyllä ja ei. Ne rajoittavat silloin, kun eivät anna tukea ammattilaisten päätöksenteossa, vaan ajavat edellä esittämäni kaltaisiin um-

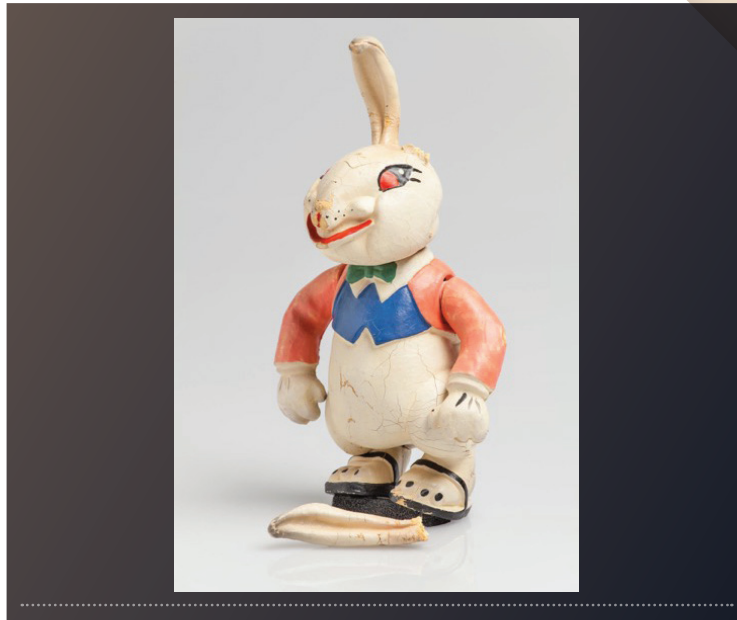
pikuihin. Toisaalta tulee muistaa, että sääntöjä ei ole kohdistettu vain museoammattilaisille vaan ”samalla ne määrittelevät, mitä yleisö voi odottaa museoiden henkilökunnalta”. [12]

Museoammattilaisten pelko alan ulkopuolisten näkemysten vääristymistä kävi ilmi myös kyselymme vastauksissa: ”Poistot herättävät yhä epäilyksiä alalla ja toisaalta niistä puhuttaessa saatetaan välittää väärää kuvaa niille alan ulkopuolisille, jotka päättävät museoiden rahoituksesta. Vaarana on se, että museokokoelmia aletaan ajatella jonakin sellaisena, joka voidaan tarvittaessa vaikkapa myydä. Tästäkin on jo esimerkkejä.” [13] On ilmeistä, että tällaisissa tilanteissa eettiset säännöt toimivat onnistuneesti ja niihin on museoammattilaisena luontevaa tukeutua. Poistojen rajoituksista linjataan esimerkiksi artikkelissa 2.16: ”Museokokoelmia hallitaan yhteiseksi hyväksi eikä niitä tule kohdella realisoitavissa olevana omaisuutena. Kokoelmaesineiden ja näyttöiden poistamisesta saatu tulo tai muu hyvyys on käytettävä yksinomaan kokoelman hyväksi, yleensä sen hankintoihin.” [14]

Huomionarvoista hankkeemme kyselyn vastauksissa on, että museoammattilaiset pelkäävät myös leimautumista ammatillisissa piireissä tai omassa työyhteisössään: ”Poistoa joutuu perustelemaan paljon enemmän kuin kokoelmaan

ottoa, jopa omille kollegoille. Kokoelmapoisto nähdään edelleen epäonnistumisena, tappiona tai ammattitaidottomuutena.” Asenteen syyksi arvellaan kokoelmapoiston vakiintumattomuutta kokoelmahallinnan välineenä. [15] Sekä ICOMin eettisiä sääntöjä päivitettäessä että museoalan keskusteluissa tulisi pohtia vahvistetaanko vai puretaanko lausumilla näitä mielikuvia.

Ennen kaikkea museoammattilaisilta tarvitaan sääntöjen tuntemisen lisäksi myös rohkeutta tulkita niitä ottaen huomioon kunkin tapauksen erityispiirteet, vaikutukset ja resurssit, luottaen omaan ammattitaitoon ja ammattietiikkaan. Pohdittaessa kenellä on oikeus tehdä poistoja museoimisen arvoiksi katsotuista kokoelmista on tärkeää muistaa, että myös kokoelmien kartuttaminen perustuu subjektiivisiin valintoihin, joita tulee tarpeen vaatiessa voida uudelleenarvioida. Poistojen osalta myös passiivisuus on valinta. Kykenemättömyys uudelleenarvioida kokoelman tilaa, voi johtaa tilanteeseen, jossa kokoelman kartuttaminen ja hoito hankaloituu kokonaisuudessaan. Mikäli objekti on riski muulle kokoelmalle, tai ei selkeästi sovellu museon kokoelmapolitiikkaan, kokoelmapoiston sijaan poiston välttelystä tulee eettisesti ongelmallista. Yhdyn täysin seuraavaan kommenttiin hankkeemme poistokyselyssä: ”Mielipiteeni on, että on moraalitonta olla poistamatta, jos asia sitä vaatii.” [16]

Museoesineen materiaalin elinkaari on tullut tiensä päähän. Tarjoaisitko tätä objektiä poistotilanteessa ensisijaisesti toiselle museolle? Kuva: Antti Sompinmäki. Tampereen museot.

summary

How does the ICOM Code of Ethics for Museums [17] support museum professionals in decision-making related to deaccessioning assessment? The article focuses on the sections of the Code which address deaccessioning. It highlights elements which were discussed in conjunction with the joint museum project *Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt* (Good deaccessioning practices, 2014–2015) and raised in the responses to a survey intended for museum staff. [18]

The objective of the practical project was to help the museums participating in the project to carry out deaccessioning assessment and actual removal based on solid criteria and to distribute good practices within the Finnish field of museums. Because the ICOM Code of Ethics for Museums serves as the foundation for using deaccessioning as a collection measure, it was deemed a crucial reference point in preparing the project publication. However, the project staff also detected deficiencies in the Code. Two of them were the paradoxical requirement to fully understand the significance of an item before deaccessioning and the ignoring of the object life cycle.

Viiiteet

[1] Artikkelissa on käytetty vuoden 2005 suomennosta vuonna 2004 tarkistetusta versiosta ICOM Code of Ethics for Museums. Alkuperäislähteenä käytetty vuoden 2013 verkkojulkaisu on sisällöltään yhtenevä vuoden 2004 version kanssa.

[2] Hankkeen verkkojulkaisu Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt on ladattavissa osoitteessa <http://www.museoliitto.fi/kokoelmapoistot>.

[3] Museotyön eettiset säännöt 2005.

[4] Artikla 2.13 Poistot museokokoelmista: "Esineen tai näytteen poistaminen museon kokoelmasta edellyttää täyttä ymmärrystä sen merkityksestä, luonteesta (korvattavissa oleva vai ei) ja oikeudellisesta asemasta sekä toimenpiteen mahdollisesti aiheuttamasta julkisen luottamuksen menetyksestä." Museotyön eettiset säännöt 2005. "The removal of an object or specimen from a museum collection must only be undertaken with a full understanding of the significance of the item, its character (whether renewable or non-renewable), legal standing, and any loss of public trust that might result from such action." ICOM Code of Ethics for Museums 2013.

[5] Västi & Sarantola-Weiss 2015, 7.

[6] Häyhä, Jantunen & Paaskoski 2015, 9.

[7] Västi & Sarantola-Weiss 2015, 13.

[8] Disposal Toolkit 2014, 3, 14.

[9] Artiklan 2.15 viimeinen lause: "Ohjeissa on myös selvästi edellytettävä, että poistettavaa esinettä tarjotaan ensisijaisesti toiselle museolle." Museotyön eettiset säännöt 2005. "There will be a strong presumption that a deaccessioned item should first be offered to another museum." ICOM Code of Ethics for Museums 2013.

[10] Disposal Toolkit 2014, 9.

[11] Västi & Sarantola-Weiss 2015, 8–9.

[12] Museotyön eettiset säännöt 2005.

[13] Västi & Sarantola-Weiss 2015, 11.

[14] 2.16 Tulot kokoelmien poistamisesta: "Museokokoelmia hallitaan yhteiseksi hyväksi eikä niitä tule kohdella realisoitavissa olevana omaisuutena. Kokoelmaesineiden ja näyttöiden poistamisesta saatu tulo tai muu hyvitys on käytettävä yksinomaan kokoelman hyväksi, yleensä sen hankintoihin." Museotyön eettiset säännöt 2005. "Collections Museum collections are held in public trust and may not be treated as a realisable asset. Money or compensation received from the deaccessioning and disposal of objects and specimens from a museum collection should be used solely for the benefit of

the collection and usually for acquisitions to that same collection." ICOM Code of Ethics for Museums 2013.

[15] Västi & Sarantola-Weiss 2015, 12.

[16] Västi & Sarantola-Weiss 2015, 13

[17] The article used the 2005 Finnish translation of the ICOM Code of Ethics for Museums that had been revised in 2004. The original internet publication source from 2013 is coterminous with the 2004 version.

[18] Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt project (Good deaccessioning practices, 2014-2015) supported by the Ministry of Education and Culture, dealt with deaccessioned objects in the collections of cultural history museums. Helsinki city museum, Tampere museums and Museum of Technology were involved in the project. In June 2014 a web survey collecting experiences of working with the deaccessioning processes in Finnish museums was distributed in Museoposti -email list. The online publication of the project Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt was released in spring 2015 and can be downloaded here:

<http://www.museoliitto.fi/kokoelmapoistot>

Lähteet & kirjallisuus

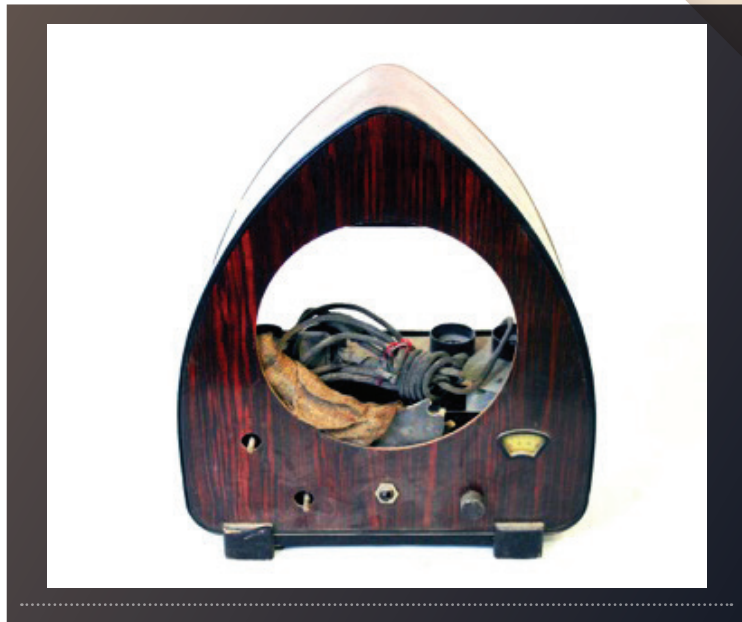
Disposal Toolkit 2014. Guidelines for museums. Museums Association. <http://www.museumsassociation.org/download?id=1075416> (31.8.2015)

Häyhä, Heikki & Jantunen, Sari & Paaskoski, Leena 2015. Merkitysanalyysimenetelmä. Suomen museoliiton julkaisuja 64. Suomen museoliitto. <http://www.museoliitto.fi/doc/Merkitysanalyysimenetelma1.pdf> (31.8.2015)

ICOM Code of Ethics for Museums 2013. ICOM. http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf (31.8.2015)

Museotyön eettiset säännöt 2005. ICOM Suomen komitea ry. <http://finland.icom.museum/etiikka.html#2> (31.8.2015)

Västi, Emilia & Sarantola-Weiss, Minna (toim.) 2015. Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt. Suomen museoliiton julkaisuja 65. Suomen museoliitto. http://www.museoliitto.fi/doc/verkkojulkaisu/Kokoelmapoistojen_hyvät_kaytannot.pdf (31.8.2015)

Miten saavuttaa täysi ymmärrys tämän objektin merkityksestä? Miten laaja analyysi on tarpeen ennen poistopäätöstä? Kuva: Tekniikan museo.

HUMAN REMAINS IN FINNISH MUSEUMS

Sofia Paasikivi

BA, Student, University of Turku

There are many ethical questions concerning human remains in museums. In Finland, research on the topic has been scarce, but recently there has been more conversation about ethical questions concerning human remains and their treatment in museum work.[1]

In 2014 I wrote my bachelor's thesis for the department of Archaeology at the University of Turku about human remains in Finnish museums. [2] In my thesis I asked museums to fill out a questionnaire about human remains in their permanent collections. Human remains that were museum loans or part of touring exhibitions were excluded from the questionnaire. The study was based on qualitative analysis of the answers from 17 museums that took part in the survey.

Museums were asked about their practices concerning human remains; whether the remains were on display or not, if they had performed any reburials or were planning to do so, how many individuals they had in their collections, and what – if any – feedback they had received from visitors about the human remains that had been on

display. Four of the museums wished to fill out the survey anonymously.

As a result of the study, I found out that most of the Finnish museums don't have their own, official guidelines concerning human remains. Many museums use the guidelines of large, international museums or the ethical guidelines of the International Council of Museums, which urges museums to take into account the cultural and religious aspects of human remains.[3]

Five of the museums had performed reburials and one museum was planning to rebury historical human remains from archaeological context after research. Only one museum stated that human remains are not on display due to ethical reasons, and one museum had removed human remains from their exhibition due to religious and ethical reasons. However, most of the museums felt that human remains could be exhibited, but also emphasized that it would have to be relevant to the exhibition and done in a respectful manner. It proved to be quite difficult to find out even a rough estimation on the minimum number of in-

dividuals (MNI) in most museums. Collections that only had a few individuals were usually easy to estimate, but in some cases it was nearly impossible to find out the MNI. This is mostly due to the nature of archaeological bone findings, which are often very fragmented and consist mostly of cremated remains.

National ethical guidelines, aimed specifically for Finnish museums, would give museum workers guidance and confidence. It would also be important to have a comprehensive view on how human remains are housed in Finnish museums, what is their condition and research or educational potential, and if there is a need for reburials or repatriations. Currently there is a working group planning ethical guidelines for archaeologist, osteologists and natural historians who work with human remains.[4] For research purposes it would be also important to know how many museums in Finland store human remains. There are certainly museums that have human remains in their collections but were not included in this study.

Human skulls in the National Museum of Finland, found from the archaeological site of Levänluhta.

References

- [1] See for example the guidelines of Finnish Board for National Antiquities (2014): <http://www.nba.fi/fi/File/2521/ihmisluuaineistot-museoviraston-kokoelmatyossa.pdf>
- [2] This thesis can be read (in Finnish) from: <https://kalmistopiiri.wordpress.com/2014/11/14/ihmisjaannokset-suomalaisissa-museoissa/>
- [3] ICOM Code of Ethics for Museums 2.5 and 3.7.
- [4] Moilanen, 2014.

Sources

ICOM Code of Ethics for Museums (ICOM, 2013)
http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf (28.8.2015)

Ihmisluuaineistot Museoviraston kokoelmatyössä (Museovirasto, 2014)
<http://www.nba.fi/fi/File/2521/ihmisluuaineistot-museoviraston-kokoelmatyossa.pdf> (28.8.2015)

Moilanen, Ulla: Ihmisjäänteiden näytteilleasettamisen eettisyydestä museoissa (Kuriositeetikabi.net 1/2014)
<http://kuriositeetikabi.net/01-2014/arkisto/12014moilanen.pdf> (28.8.2015)

Paasikivi, Sofia: Ihmisjäänökset suomalaisissa museoissa (2014) <https://kalmistopiiri.wordpress.com/2014/11/14/ihmisjaannokset-suomalaisissa-museoissa/> (28.8.2015)

Picture:

https://fi.wikipedia.org/wiki/Lev%C3%A4nluhdan_muinaisj%C3%A4nn%C3%A4nn%C3%B6kset#/media/File:Lev%C3%A4luhta_bog,_Merovingian_age_bones_-_National_Museum_of_Finland_-_DSC04176.JPG

INTERNATIONAL TRAFFICKING OF CULTURAL PROPERTY: GLOBAL AND LOCAL PERSPECTIVES

Suzie Thomas

Dr, FSA, MClfA, Researcher, Lapland's Dark Heritage, University of Helsinki

In this article I will first provide an overview of what is known about the global trade in cultural objects. Drawing on the latest research, I will describe the different proposed stages in the trafficking process. I will then focus on the conditions in Finland which, like several other northern European countries, is largely absent from discussions of the global trafficking of cultural objects.

Introduction

Market demand for fine art and antiquities has been around probably for as long as art itself. Scholars, patrons and institutions such as universities and museums have sought to collect examples of cultural traditions, artistic masterpieces, the ancient, rare and exotic, from the times of the Museion and Lyceum of the ancient world, through Renaissance curiosity cabinets through to contemporary museums and collections. In fact, many museums owe their foundation to the activities of individual collectors or researchers [1]. Other literature, especially stemming from researchers in law, archaeology and criminology, has drawn

attention to the often illegal origins of many cultural objects – stolen or looted from their places of origin to feed the trade and the demands of “high end” collectors and collecting institutions[2].

Typically, the stages for trafficking are characterized as passing through three different types of countries:

1. “Source” countries are where desirable, relatively easily obtainable and saleable objects are to be found; and are typically seen as archaeological-ly (or otherwise culturally) rich, with poor on-site security and even poorer export regulation and control. Examples of this may include South American nations such as Peru[3], African nations such as South Africa[4], or Mediterranean states such as Greece[5].
2. “Transit” nations (or portals), are states through which objects pass *en route* to their final destinations. Due to different legislative priorities and approaches, these transit places are often

where “good title” to an object can be obtained, even if it was originally stolen or looted from its place of origin. As Bowman notes[6], the emphasis in so-called “civil nations”, where civil law is favoured (rather than, for example, “common law” countries such as the USA and the UK), means that good faith is assumed in purchases of cultural objects. For this reason, she suggests, transit portals are often located in civil law countries such as Switzerland, where legal title to cultural objects can be obtained relatively easily. Freeports such as Geneva and Hong Kong, therefore, are transit portals.

3. “Market” nations, as suggested by the name, are where the greatest market demand exists for cultural objects, and so are the end-point for trafficked cultural objects where the highest prices are achieved. As Alder and Polk succinctly state: “Huge sums of money are exchanged in market centers such as New York, London and Paris for objects illegally extracted from poorer nations around the globe”[7].

There are related questions of repatriation and restitution of cultural objects, which have been discussed and debated at length elsewhere[8]. These issues, while important, are not a focus of this article, and so we move next to discuss the related terms of “trafficking” and “smuggling”.

What are Trafficking and Smuggling? The Human Example

Almost any commodity or product can be trafficked. Very sadly this includes the trafficking of human beings, as well as wildlife, weapons, narcotics, and of course cultural objects. Studying the nature of trafficking has fallen not only to academics, largely sociologists and criminologists, but also to national and international agencies within whose remit it is to try and curtail and ultimately prevent such activities. The definitions of “trafficking” and “smuggling” are sometimes conflated to mean the same thing, although there are some differences. These are most easy to see in the example of human trafficking, owing to the agency of the individuals being trafficked or smuggled, and the extent to which they have control over their situations.

While adult men can also be victims of trafficking, it is often women and children who seem most vulnerable to this sort of exploitation. As Lee notes[9]: *The problem of trafficking typically conjures up images of vulnerable women and*

children being traded by all-pervasive organised crime networks and unscrupulous snakeheads for sex or cheap labour around the world.

Interpol[10] states that:

Trafficking in human beings is a multi-billion-dollar form of international organized crime, constituting modern-day slavery. Victims are recruited and trafficked between countries and regions using deception or coercion. They are stripped of their autonomy, freedom of movement and choice, and face various forms of physical and mental abuse.

Therefore, a feature of trafficking, in the case of humans at least, is the loss of their freedom to make their own decisions about where they go and what they do, and it is notable that the trafficking can occur within countries as well as across international borders. Police have uncovered, for example, child abuse “rings”, in which victims are trafficked across a country or within a local area, for exploitation by their abusers.

Smuggling, on the other hand, suggests a greater degree of agency, where the individuals being smuggled – at least to begin with – have a degree of control and choice over their situation. The United Nations 2000 Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air described smuggling as:

The procurement, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit, of the illegal entry of a person into a State Party of which the person is not a national or a permanent resident.

Smuggling then, seems always to involve the crossing of an international border (whereas trafficking can occur, as mentioned above, within the same country as where the trafficked individual originated). Therefore, smuggling is a transnational activity by definition, whereas trafficking – often also transnational – does not need this feature in order still to be considered trafficking. Furthermore, what starts off as a smuggling situation can turn into trafficking at a later stage, if the person being smuggled is later exploited, or the smugglers/traffickers have some hold over their freedom of movement (for example compelling victims to work off their “debt” for being smuggled). The existence of two different international Protocols – one for trafficking and one for smuggling – “suggests that there are two discrete groups of wrongdoers (traffickers and smugglers) and two distinct groups of migrants (those who are trafficked and those who are smuggled)”[11].

Trafficking and smuggling of cultural objects

Of course there is not the issue of agency for inanimate objects such as cultural property. Arguably art and cultural objects are always

exploited since they are not living sentient beings, and thus have no control over (but also no opinion of) their circumstances (although there are many stakeholders with a view over the fate of cultural property, from national lawmakers, to local communities, to museums and private owners of art – and even some interest groups that would argue that some cultural objects do have an awareness – for example in a spiritual or religious capacity). Perhaps for this reason, the terms “smuggling” and “trafficking” seem to be more interchangeable in the literature on these issues. However, there are distinct differences still. For example, as noted above, trafficking does not have to be on a transnational level (although it frequently is). Furthermore, smuggling in this context would seem to describe the act of taking an object or objects illegally from one jurisdiction to another, but does not cover the other exploitation activities associated with trafficking, such as the original looting or theft, or the subsequent sale or sales of the object.

Smuggling may also take the form of seemingly legal activity: on the one hand, the idea of “smuggling” may suggest images of concealed commodities passing as something different to what they are (such as in the case of Subhash Kapoor, the dealer arrested in 2012 for shipping “black market” sacred Hindu antiquities with false customs declarations describing them as garden furniture, to dealers and museums world-

wide[12]). On the other hand, objects can also move seemingly legally over a border, so that by the time they arrive in the country where they will ultimately be sold, they have transformed in their nature from illicit to licit. This transformation may often take place in “transit portals” at duty-free locations, where it suddenly becomes possible to obtain legal export documents, which essentially change the status of cultural objects so that they arrive legally in the “market” nation[13].

The trafficking of cultural objects is a highly complex activity, with examples from across the world that illustrate the different ways in which it can take place, as well as the measures in place that attempt to control it. In recent years, researchers have attempted to characterize the flow of trafficked cultural objects as passing through several stages. Polk has aggregated the recent work of several scholars, and characterized this model as a linear process of four identifiable stages:

extractors → middle men → dealers → buyers[14]

In this model, each stage represents a different point of the process, starting from the original removal of the object (for example through digging or theft from a museum) – always in a source nation location (although any nation can technically be a source). Middle men act through negotiation with contacts who know both the extracting agents and the higher-level dealers, and

may exist in source, transit and market locations. The dealers who can command higher prices, including those located in transit portals but also the market nations, are the next stage in Polk’s model, with finally buyers (almost always carrying out their transactions in market nations) represented by private collectors, but also collecting and investment organizations such as private foundations, and of course museums. Polk himself notes that this schematic is somewhat simplified and that the features, location and scale of respective stages in this model can look different under different conditions[15].

There are, thanks to research by both academics and investigative journalists, cases where we can identify how these networks might look. Journalist Peter Watson and researcher Cecilia Todeschini uncovered the activities of the now-infamous Italian antiquities dealer, based in Geneva (transit portal), Giacomo Medici. Watson and Todeschini presented the various stages of the trafficking and transaction networks for antiquities looted and smuggled out of Italy; making the connections of the network from the *tombatori* (Italian term for the looters), through various dealers and auction houses, through to high profile museums such as the Getty Museum in Los Angeles[16]. One of the most curious discoveries connected to this network came in 1995, during a police raid, with the discovery of the hand-drawn “Organigram”. This piece of paper seemingly

mapped out the supply chains passing to American dealer Robert Hecht (1919-2012) and then on to collectors, salerooms, dealers and museums in the USA, France, and elsewhere[17]. The supply chains, involving both Medici and another Italian dealer – Gianfranco Becchina – were later corroborated by further police investigations. Medici was convicted in Italy in 2005 of receiving stolen goods, illegal export of goods, and conspiracy to traffic[18]. Tsirogiannis[19] has recently presented even more detail to the trafficking networks around Medici, having traced the paths of several antiquities sold at high profile auction houses, indicating that the trading networks, and the number of times that particular cultural objects may change hands between just a handful of dealers, can be extremely complex and intricate. On the other hand, in a different study Mackenzie and Davis[20] identified “surprisingly few” stages in the process of trafficking statues from Cambodia (source nation) through to the major and reputable sales venues in market nations.

Finland in the trafficking stages?

Source[2]

Although much research has focused to date on countries traditionally recognized as “source”, as noted above, potentially anywhere can be a source nation – although the scale of looting and

theft may be lower. Much-cited examples of “market” nations also becoming “source” include the looting of the Salisbury Hoard[21], the Wanborough Hoard[22] (Figure 1), and the Icklingham Bronzes[23], all discovered by treasure hunters in England. Certainly in Finland, it is clear that the recent growth in numbers of metal detecting enthusiasts presents the opportunity in turn for hobbyist treasure hunters to sell on their finds – either domestically or transnationally. Finnish archaeologists Seitsonen and Herva[24] observed evidence of treasure hunting on Second World War sites in Finnish Lapland (which we have seen further evidence of during fieldwork in summer 2015 – and see Figure 2). There have been news reports in recent times of evidence of illegal digging at protected sites in Finland[25]. Finnish heritage officials have also noted to me in interview that they notice occasionally archaeological material made of metal from Finland – likely found with metal detectors – listed on online auction sites. Connected to this, an antiques dealer told me in 2013 in interview of his suspicions that Finn-Ugric metal objects turning up in recent years in German auction catalogues were actually fakes. While this has not yet, to the best of my knowledge, been investigated further, the appearance of fakes on the market could indicate an increase in market demand for antiquities from Finland. It also highlights the risk of purchasing such objects without a reliable provenance[26], to ensure that it is neither looted nor a fake.

It is also not only metal-detected objects that are at risk of theft. Twentieth-century Finnish architecture and design are renowned across the world, and iconic structures and original design pieces are protected from damage, alteration or unlicensed export by various pieces of Finnish legislation[27]. Nonetheless, it is apparent that items do get stolen from protected structures, such as Helsinki’s Erottaja Pavilion (Figure 3), Finlandia Hall, and even university campus buildings at sites such as the Otaniemi campus of Aalto University[28]. A particularly significant occasion was the repatriation of one of the Erottaja Pavilion’s rail support back to Finland from London, following its discovery in an auction house, apparently having been smuggled out of the country[29].

Following a study of open source data and literature, illicit antiquities researcher Samuel Hardy[30] recently listed Finland as one of some forty-two countries where evidence had been found of “theft-to-order” of cultural items, following regional findings of a Nordic survey of cultural heritage crime[31].

Transit

As I have noted elsewhere[32], there is clear potential for Finland to be considered a possible, if not actual, transit nation for cultural material. I identified several factors, which might contribute to a transit role for Finland:

1. Legal: at present there are no import regulations related to cultural objects, and the export regulation that is present is based on trust with the responsibility to apply for export licenses lying with the export. The issue is compacted by seemingly few if any checks at borders for cultural material. Finland is also a civil law country, which as noted earlier, can be conducive to transit portal conditions.

2. Geographic: Finland is part of the Schengen Area of the European Union, but is a “hard border” of the Area, sharing an external border with the Russian Federation. This means that Finland is an entry and exit point to the wider EU, and with the freedom of movement within the Schengen Area it is difficult to regulate the movement of cultural material, despite international and regional conventions to which Finland is signatory (such as the 1995 Unidroit Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects – ratified in Finland in 1999).

3. Authority capacity: enforcement authorities in Finland pay little attention to the movement of cultural objects. The priorities are, understandably, focused on other types of trafficking that are considered more serious in the Finnish context – such as human trafficking and alcohol smuggling. Unlike many other countries, the issue is not of state corruption (which according to United Nations reports is very low in Finland),

nonetheless the attention of the responsible authorities is placed in other directions.

4. Perception: related to the issue of state corruption, police that I have interviewed for research have noted that Finns generally have a reputation for reliability and obeying the law. In practice, this may make it easier to use Finnish “fronts”, as was under investigation during the interviews I carried out in 2013, to launder tainted or fake artwork trafficked in from elsewhere. Since Finnish businesses are perceived as being “clean”, their involvement in the movement of trafficked material may act as a “sanitizer”, deflecting suspicion from the objects[33].

In 2015, Finnish Customs made national and international news following the discovery of a supposed Syrian cultural object at the border, *en route* to Russia and alleged to be the first case of a looted antiquity from Syria appearing in Finland[34]. News reports suggested that the object may have been looted by the terrorist group ISIS (Islamic State in Syria, also called Daesh), amid growing global concerns about the revenue of trafficked antiquities fueling the group[35]. Following the initial flurry of media interest, it later emerged that the object – a 15th-century Ottoman ceramic plaque – was not from Syria at all[36]. The initial declarations of the involvement of ISIS in the object’s

movement – perhaps symptomatic of the general media interest in the cultural destruction and exploitation wrought by Daesh generally – therefore turned out to be untrue, and perhaps a knee-jerk reaction. Nonetheless, the interception of a seemingly suspicious cultural object on Finland’s external border does go to highlight further the potential of Finland’s status as a transit place through which illicit cultural objects may pass on their way to an alternative destination. If nothing else, the media interest may have helped raise awareness of this issue.

Market

Finally, there is the role of Finland as a “market” nation. Clearly there is a market for cultural and art objects in Finland, as exemplified by the presence of antiques shops, auction houses and commercial art galleries. Many objects come to the market entirely legally, and it is in these cases that a clear and traceable provenance is essential in ensuring – for both buyer and vendor – that their purchases are legal and not likely to be open to dispute later on. However, another interviewee I spoke to in Finland suggested to me that Finnish antiques dealers sometimes actually choose not to know too much of an object’s provenance, so as to avoid knowing too much about any tainted or illegal origins (see Thomas 2014b: 144). This relates to the issue of *knowingly* selling on stolen or

otherwise illicit objects, and points to another potential loophole in regulation.

During research in 2015 for the Academy of Finland-funded project “Lapland’s Dark Heritage: Understanding the Cultural Legacy of Northern Finland’s WWII German Materialities within Interdisciplinary Perspectives”[37], we found military materiel from the Second World War openly on sale in antique and second-hand shops in Lapland, some of which objects appeared to have been excavated from the ground. Although material from the Second World War is not usually covered by heritage legislation in Finland, all such materiel is owned by the Defence Forces, and thus its removal and sale without permission are illegal, although in practice it is rarely enforced. In addition, while the so-called “Everyman’s Right” legislation in Finland permits access to many areas and the collection of natural resources such as berries and mushrooms, digging in the ground is still not allowed without express permission of the landowner. Furthermore it is prohibited on sites that are protected as ancient monuments. This further suggests that materiel resulting from metal detecting may often be, technically at least, “looted”. Thinking back to the definitions of trafficking explored at the start of this paper, domestic sale of Second World War militia originating from Finland may still constitute a trafficking of sorts – albeit not transnational.

Next steps

In this paper I have tried to provide an overview of the issues surrounding the trafficking of cultural objects – at the same time pointing through my references to further reading on this subject. Although I and others[38] have started to shed light on the potential of art and cultural heritage-related trafficking and other crime as it relates to Finland, there is still further research to be done. In the coming years, I hope to shed light on the nature of the trade in metal-detected objects found in Finland (a trade overlooked in northern Europe generally, compared to the more expensive cultural objects originating from elsewhere[39]). In addition, I would strongly recommend revision of the existing legislation and procedures as they relate to the import and export of cultural objects, to, from and through Finland. Discussions around this important topic should include all stakeholders – the heritage authorities, enforcement agencies such as the Police, Customs and Border Guard, representatives of the trade and collecting communities, law specialists, and experts on the illicit trade in cultural objects. It is extremely welcome and encouraging that ICOM Finland and the University of Jyväskylä have taken the steps to open up the debate from an ethical perspective, with inclusion of the debate in their 2015 Museum Ethics seminar.

Acknowledgements

I would like to thank the organizing committee for inviting me to give a keynote at Museoetiikka 2.0, 16-17 April 2015, University of Jyväskylä. I also acknowledge the Academy of Finland’s funding decision number 274415 which I briefly mention in this paper. Any errors within this text are my own.

Some examples of the coins found at Wanborough in the 1980s. Image: Wikimedia Commons/Portable Antiquities Scheme, CC BY 2.0.

"Sorting stations" in the wilderness. Evidence of possible selection of 'valuable' specimens of from the broken pottery, for example pieces that are stamped, at a site in northern Lapland. Image: Lapland's Dark Heritage.

Replaced rail support on Erottaja Pavilion, Helsinki, in March 2013. The original had been returned to Finland not long before, after having been illegally exported to the UK for sale at auction. Image: Suzie Thomas.

References

- [1] e.g. Jackson & Davis 2001.
- [2] e.g. Bowman 2008; Manacorda & Chappell 2011.
- [3] Alva 2001.
- [4] Benson & Fouché 2014.
- [5] Gill & Chippendale 1993.
- [6] Bowman 2008, 9.
- [7] Alder & Polk 2005, 99.
- [8] Notably but not only in Greenfield's seminal volume of 1989.
- [9] Lee 2001, 1.
- [10] Interpol 2012.
- [11] Lee 2011, 9.
- [12] Amineddoleh 2013, 229; St Hilaire 2012.
- [13] Chappell & Polk 2011, 105.
- [14] After Polk 2014, 212.
- [15] Polk 2014, 213.
- [16] Watson & Todeschini 2007.
- [17] See Brodie 2012 for an overview.
- [18] Brodie 2015.
- [19] Tsirogiannis in press.
- [20] Mackenzie & Davis 2014.
- [21] Stead 1998.
- [22] Thomas 2009; Hanworth 1995.
- [23] Browning 1995.
- [24] Seitsonen & Herva 2011, 178.
- [25] e.g. Yle 2014.
- [26] Or collecting history – see Gill 2010 for a debate of this term.
- [27] See Thomas 2014a, 234-235 for an overview.
- [28] Thomas 2014a.
- [29] Helsingin Sanomat 2012.
- [30] Hardy 2015.
- [31] Korsell et al. 2006.
- [32] Thomas 2014b.
- [33] see Thomas 2014b for a more detailed discussion of this.
- [34] Bacchi 2015.
- [35] Yle 2015a.
- [36] Yle 2015b.
- [37] See Herva 2014 for an early output of the project.
- [38] Notably Laitinen-Laiho 2004; 2007.
- [39] Thomas 2015.

Bibliography & Literature

- Alder, Christine, & Polk, Kenneth 2005. "The illicit traffic in plundered antiquities", in Reichel, Philip & Albanese, Jay (eds.) *Handbook of Transnational Crime and Justice*, 98-113. Sage: London.
- Alva, Walter 2001. "The destruction, looting and traffic of the archaeological heritage of Peru", in N. Brodie, Neil, Doole Jenny, & Renfrew, Colin (eds.) *Trade in illicit antiquities: The destruction of the world's archeological heritage*, 89-96. McDonald Institute for Archaeological Research: Cambridge.
- Amineddoleh, Leila A. 2013. "The role of museums in the trade of black market cultural heritage property," *Art Antiquity and Law* 18(2), 227-254. Institute of Art and Law: Bulth Wells.
- Bacchi, Umberto 2015. "'Isis looted' Syrian Ottoman ceramic bound for Russia seized in Finland", *International Business Times*, 5.6.2015 : <http://www.ibtimes.co.uk/isis-looted-syrian-ottoman-ceramic-bound-russia-seized-finland-1504712> (5.10.2015).
- Benson, Bernadine, & Fouché Henri 2014. "A South African study on the Interface between the legal and illegal trade in heritage items", in Grove, Louise, & Thomas, Suzie (eds.) *Heritage Crime: Progress, Prospects and Prevention*, 13-31. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Bowman, Blythe A. 2008. "Transnational crimes against culture: Looting at archaeological sites and the 'grey' market in antiquities", *Journal of Contemporary Criminal Justice* 24(3), 225-242. Sage: London.
- Brodie, Neil 2012. "Organigram", *Trafficking Culture Encyclopedia*, <http://traffickingculture.org/encyclopedia/case-studies/organigram/> (5.10.2015).
- Brodie, Neil 2015. "Giacomo Medici", *Trafficking Culture Encyclopedia*, <http://traffickingculture.org/encyclopedia/case-studies/giacomo-medici/> (5.20.2015)
- Browning, John 1995. "A layman's attempts to precipitate change in domestic and international 'heritage' laws", in Tubb, Kathryn Walker (ed.) *Antiquities trade or betrayed: legal, ethical and conservation issues*, 145-149. Archetype: London.
- Chappell, Duncan, & Polk, Kenneth 2011. "Unraveling the 'Cordata': Just how organized is the international traffic in cultural objects?", in Manacorda Stefano & Chappell, Duncan (eds.) *Crime in the art and antiquities world*, 99-113. Springer: New York.
- Gill, David 2010. "Collecting histories and the market for classical antiquities", *Journal of Art Crime* 3: 3-10. Association for Research into Crimes against Art: Amelia.
- Gill, David, & Chippendale, Christopher 1993. "Material and intellectual consequences of esteem for Cycladic figures", *American Journal of Archaeology* 97(3), 601-659. Archaeological Institute of America: Durham.
- Greenfield, Jeanette 1989. *The return of cultural treasures*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Hanworth, Rosamund 1995. "Treasure Trove: new approaches to antiquities legislation", in Tubb, Kathryn Walker (ed.) *Antiquities trade or betrayed: legal, ethical and conservation issues*, 173-175. Archetype: London.
- Hardy, Samuel A. 2015. "Is looting-to-order 'just a myth'? Open-source analysis of theft-to-order of cultural property", *Cogent Social Sciences* 1(1), doi: 10.1080/23311886.2015.1087110. Cogent, Taylor and Francis: Abingdon.
- Helsingin Sanomat 2012. "Kadonnut Aalto-kaide löytyi Lontoossa", *Helsingin Sanomat*, 17.11.2012, 1.
- Herva, Vesa-Pekka 2014. "Haunting heritage in an enchanted land: Magic, materiality and Second World War German material heritage in Finnish Lapland", *Journal of Contemporary Archaeology* 1(2), 297-321.
- Interpol 2012. "Trafficking in Human Beings", <http://www.interpol.int/Crime-areas/Trafficking-in-human-beings/Trafficking-in-human-beings> (5.10.2015).
- Jackson, Christine E., & Davis, Peter 2001. *Sir William Jardine: A life in natural history*, University Press: London, New York.
- Laitinen-Laiho, Pauliina 2004. *Taidevärennökset*, Werner Söderström Osakeyhtiön Kirjallisuussäätiö: Helsinki.
- Laitinen-Laiho, Pauliina 2007. *Röyhkeästi ryöstettyä taidetta*, Atena: Jyväskylä.
- Lee, Maggy 2001. *Trafficking and Global Crime Control*, Sage: London.
- Korsell, Lars, Hedlund, Göran, Elwér, Sofia, Vesterhav, Daniel & Heber, Anita 2006. *Cultural heritage crime: The Nordic dimension*. Swedish National Council for Crime Prevention, Information and Publication: Stockholm.
- Mackenzie, Simon & Davis, Tess 2014. "Temple looting in Cambodia: Anatomy of a statue trafficking network", *British Journal of Criminology* 54(5), 722-740. Oxford University Press: Oxford.
- Manacorda, Stefano, & Chappell, Duncan (eds.) 2011. *Crime in the art and antiquities world: Illegal trafficking in cultural property*. Springer: New York.
- Polk, Kenneth 2014. "The Global Trade in Illicit Antiquities: Some New Directions?", in Grove, Louise & Thomas, Suzie (eds.), *Heritage Crime: Progress, Prospects and Prevention*, 206-223. Palgrave Macmillan: Basingstoke.
- Seitonen, Oula, & Herva, Vesa-Pekka 2011. "Forgotten in the Wilderness: WWII German PoW Camps in Finnish Lapland", in Myers, Adrian & Moshenska, Gabriel (eds.) *Archaeologies of Internment*, 171-190. Springer/One World Archaeology: New York.
- St Hilaire, Rick 2012. "Unveiling the Import and Export of Trafficked Heritage: The Kapoor/Art of the Past Case Examined", *Cultural Heritage Lawyer* (blog), 30.7.2012. <http://culturalheritagelawyer.blogspot.fi/2012/07/unveiling-import-and-export-of.html> (6.10.2015)
- Stead, Ian M. 1998 *The Salisbury Hoard*. Tempus: Gloucester.
- Thomas, Suzie 2009. "Wanborough Revisited: The rights and wrongs of Treasure Trove law in England and Wales", in S. Thomas, Suzie & Stone, Peter G. (eds.), *Metal Detecting and Archaeology*, 153-166. The Boydell Press: Woodbridge.
- Thomas, Suzie 2014a. "Vulnerable by design: Theft and Finnish architecture", *The Historic Environment: Policy and Practice* 5(3): 231-244. Maney Publishing: Leeds.
- Thomas, Suzie 2014b. "Movement of cultural objects in and through Finland: An analysis in a regional context", *European Journal on Criminal Policy and Research* 21(2): 135-149. Springer: New York.
- Thomas, Suzie 2015. "Multiple-role actors in the movement of cultural property: Metal-detector users", in Musteata, Sergiu and Stefan Caliniuc (eds.), *Current Trends in Archaeological Heritage Preservation: National and International Perspective*, 117-124. Archaeopres: Oxford.
- Tsirogiannis, Christos in press. "Mapping the supply: usual suspects and identified antiquities in 'reputable' auction houses in 2013", *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología* (in press).
- Watson, Peter & Todeschini, Cecilia 2007. *The Medici Conspiracy*. Public Affairs: New York
- United Nations 2000. *Convention Against Transnational Organised Crime*, A/55/383, incorporating the Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, and the Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthernafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf (6.10.2015).
- Yle 2014. "'Pothunters' targeting archaeological sites", *Yle*, 30.6.2014. http://yle.fi/uutiset/pot_hunters_targeting_archaeological_sites/7271346 (6.10.2015).
- Yle 2015a. "Isis-looted treasures seized en route to Russia", *Yle*, 5.6.2015. http://yle.fi/uutiset/isis-looted_treasures_seized_en_route_to_russia/8048193 (6.10.2015).
- Yle 2015b. "Intercepted ceramic artefact not from Syria", *Yle*, 9.6.2015. http://yle.fi/uutiset/intercepted_ceramic_artefact_not_from_syria/8061307 (6.10.2015).

EETTINEN HENKI EDELLÄ

Aura Kivilaakso

Erikoisasantuntija, Museovirasto, Kehittämispalvelut

Yli kymmenen vuotta sitten julkistetuilla ICOMin laatimilla museotyön eettisillä säännöillä alkaa olla ikää, sillä museotyön toimintaympäristö muuttuu nopealla tahdilla muun yhteiskunnan mukana. Museotyön eettisten sääntöjen uudistamisen tarpeet ovatkin puhuttaneet museoammattilaisia jo vuosia sekä Suomessa että muualla Euroopassa. Tässä tekstissä käsitellään sääntöjen uudistamisen mahdollisuutta ja toteutusta.

Suomessa sääntöjen uudistamisesta on keskusteltu muun muassa ICOM Suomen komitea ry:n yhdessä Jyväskylän yliopiston kirjallisuuden, museologian, taidehistorian ja taidekasvatuksen opiskelijoiden ainejärjestö Corpuksen kanssa Jyväskylässä 16.–17.4.2015 järjestämässä *Museoetiikka 2.0* -seminaarissa[1] sekä Helsingissä 24.–25.9.2015 pidetyillä Museoalan Teemapäivillä[2] ryhmätyöskentelynä toteutetussa aamiaiskeskustelussa. Molemmissa yhteyksissä vahvistui näkemys siitä, että eettiset säännöt kaipaavat päivittämistä. Esimerkiksi sanavalintojen on todettu lähestyvän museotyötä nyky-

sisä säännöissä monesti negatioiden kautta, ja termistön käyttöön on kaivattu täsmennyksiä.

Sääntöjen sisältö ja kattavuus

Eettiset säännöt ovat tarpeellinen ohjenuora museotyölle, sillä ne vähentävät alan sisäisiä erimielisyyksiä. Museoalalla pitkään työskennelleillä ammattilaisilla eettiset säännöt ovat osin sisäänrakennetut, mutta kirjattu yhteinen säännöstö on tarpeen, sillä se auttaa subjektiivisten eettisten näkemysten yhteensovittamisessa. Yhteiset säännöt toimivat myös perusteena sille, kun museoammattilainen joutuu kieltäytymään jostain nimetystä tehtävästä, kuten taideteoksen arvon määrittelystä.

Museotyön eettisten sääntöjen kahdeksan pääkohtaa käsittelevät mm. kulttuuriperinnön arvostuksen ja ymmärryksen lisäämistä, kokoelmatyötä, museoiden yhteiskunnallista roolia sekä museotoiminnan lainmukaisuutta ja am-

mattitaitoisuutta.[3] Museoalan Teemapäivillä käydyssä keskustelussa sääntöjen periaatteita pidettiin yleisesti ottaen hyvinä, joskin niissä nähtiin myös päivittämistarpeita.

Keskustelussa kiinnitettiin huomiota siihen, etteivät nykyiset säännöt kata kaikkia museotyön osa-alueita. Yhdeksi keskeisemmäksi puutteeksi nimettiin se, etteivät yleisötyön eettiset vaatimukset nouse nykyisessä säännöstössä esiin, kun taas esimerkiksi kokoelmatyöhön paneudutaan säännöissä verrattain seikkaperäisesti. Yleisötyöltä puuttuu näin ollen yhteinen eettinen koodisto, mistä syystä museot voivat tehdä sitä omien intressiensä ohjaamana, kukin omalla tavallaan. Tämä on selvä puute, sillä erilaiset yleisöt ja paikallisyhteisön tavoittava toiminta on entistä suurempi osa nykymuseoiden työnsarkaa. Suomen ammatillisesti hoidettujen museoiden yleisötyön – opastusten, työpajojen ja muiden tapahtumien – määrät ovat viime vuosina nousseet, mikä tarkoittaa, että museoiden tulee

suunnata resurssejaan yhä enemmän näille kasvaville toiminnan alueille.[4] Siksi olisi hyvä, että tämä toiminta näkyy selkeämmin myös alan yhteisissä eettisissä säännöissä.

Etiikka ja arkijärki

Museoalan Teemapäivillä käydyssä keskustelussa korostui ajatus siitä, että eettisten sääntöjen ohella museotyössä tulee noudattaa arkijärkeä. Esimerkiksi kokoelmapoistoista ei voi päättää pelkkien eettisten sääntöjen nojalla, sillä suuri osa museoiden kokoelmista on muodostunut ajalla, jolloin yhteisiä sääntöjä ei vielä ollut. Toisaalta työn suorittamista voidaan tukea ja ohjata myös muin keinoin kuin eettisten sääntöjen avulla. Esimerkiksi Suomen Museoliiton julkaisema *Kokoelmapoistojen hyvät käytännöt -verkkójulkaisu*[5] on hyvä esimerkki siitä, miten museoita voi ohjeistaa toimimaan yhä ammatillisemmin muutoin kuin velvoittavan dokumentin avulla. Kun museotyötä ohjaavista yksityiskohdista neuvotaan jollain muulla tavalla kuin autoritääriseltä tuntuvan säännösten turvin, kunnioitetaan samalla museoammattilaisten ammattitaitoa ja kykyä tehdä ratkaisuja saata- valla olevan tiedon perusteella.

Ovatko nykyiset eettiset säännöt sitten jo liiankin rajoittavat? Teemapäivien keskustelussa toivottiin, että eettiset säännöt olisivat helposti lähestyttävät ja pikemmin ohjaisivat normatiivisen

ajattelun kyseenalaistamiseen kuin museotyön itseisarvoiseen sääntelyyn. Sääntöjen olisi siis hyvä olla helposti sovellettavia ja toimia lähtökohtaisesti luovan museotyön tukena. Nykyiselle muodolle vaihtoehtoisena säännöstönä nähtiin kokonaisuus, jossa asiat painottuvat pidempiin ja yleistasoisempiin johdantoihin säännöspykälien jäädessä vähemmälle. Säännöstöltä toivottiin ylipäätään lähestyttävämpää muotoa – eettinen henki ehdottoman ja lakitekstinkaltaisen koodiston sijaan.

Tässä valossa olennaiseen rooliin asettuvat museoalan ammatillaiset itse. Teemapäivillä käydyssä keskustelun perusteella jokaisen museoammattilaisen tulisikin omaksua omanlaisensa arkiajattelua ohjaava ”eettinen henki”, jolloin yksityiskohtaisten sääntöjen tarve ei enää ole niin suuri. Kun koko työn tavoite ja tarkoitus on selvä, arkijärjellä selviää yksittäisistä tilanteista paremmin kuin noudattamalla yksioikoisesti yksityiskohtaisia ja tarkkoja sääntöjä.

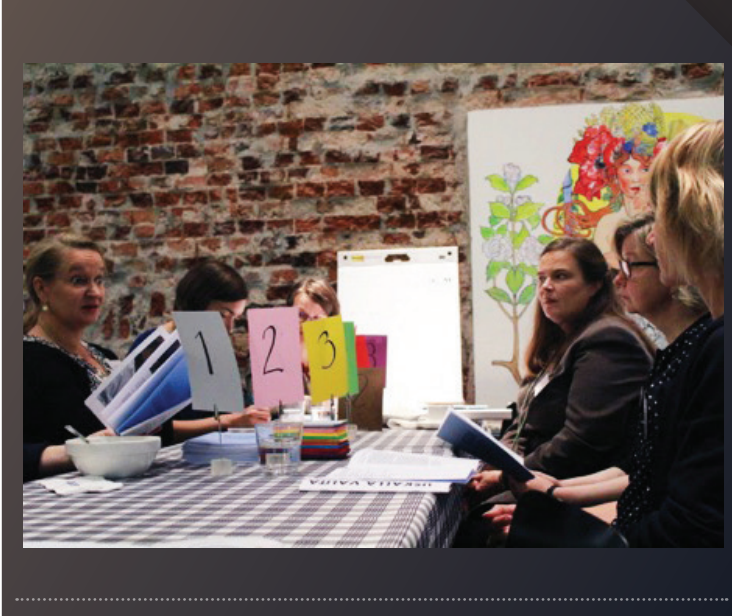
Sääntöuudistus

Keskusteluissa esiin nousseille eettisten sääntöjen uudistamistarpeille löytyy osittain paikat jo olemassa olevista säännöistä, mutta uudistamistyön yhteydessä olisi mahdollista myös muuttaa säännösten rakennetta ja jopa muotoa. Sääntöuudistuksen yhteydessä tarvetta olisikin museotyön kokonaisvaltaiselle tarkas-

telulle siten, että säännöt vastaisivat kattavammin nykyaikaisen museotyön eri osa-alueiden tarpeisiin. Kun museotyön eettisiä sääntöjä ryhdytään uudistamaan, tulisi alan sisäisen vastaanoton rinnalla miettiä lisäksi sitä, millaisena säännöstö näyttäytyy alan ulkopuolisille tahoille. Näin sääntöjä voisi käyttää yhtenä keinona museotyön arvostuksen nostamiseen laajemmin suureen yleisöön ja museoiden omistajiin päin.

Alalla on keskusteltu tarpeesta kansallisille museotyön eettisille säännöille. Jo pelkästään Euroopassa on useita erilaisia kulttuureja, mikä tarkoittaa, että monista museotyön eettisten sääntöjen kohdista on olemassa erilaisia kulttuurisia käsityksiä. Kansallisen eettisen säännösten laatijana edelläkävijämaana on toiminut Iso-Britannia, jossa *Museums Association* julkaisi päivitetyn version kansallisista museotyön eettisistä säännöistä marraskuussa 2015.[6] Myös Britanniassa toiveena oli aikaansaada järkevät ja käytännön työtä tukevat, helposti lähestyttävät ohjeet, joihin jokainen museoammattilainen voi yhtyä.[7]

Britanniassa museotyön eettisten sääntöjen uudistustyön yhteydessä tehdyissä selvityksissä ammattiyhteisö valitsi sääntöjen perustaksi seuraavat viisi kantavaa teemaa: museotyön sosiaalinen vaikuttavuus (*social engagement*), toiminnan läpinäkyvyys (*radical transparency*), jaettu kokoelmahallinto (*shared guardianship*

Museotyön eettisten sääntöjen uudistamisesta keskusteltiin Museotalon Teemapäivillä Helsingissä 25.9.2015. Kuva: Rosaliina Munnukka.

of collections), näkökulmien moninaistaminen (*moving beyond canonicity*) sekä kestävyys (*sustainability*).[8] Uudistetusta säännöstöstä tulikin tiivis nelisivuinen kokonaisuus, jossa yksittäisistä tehtävistä ei enää määrätä kovinkaan yksityiskohtaisesti. Tästä huolimatta säännöissä on pyritty kattavuuteen museotyön eri osa-alueet huomioimalla.[9]

Nyky museoilta odotetaan yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja paikallisyhteisöjä tukevia palvelumuotoja. Reilu kymmenen vuotta vanhojen

ICOMin museotyön eettisten sääntöjen päivittämistarve puolestaan osoittaa, miten dynaamisessa ympäristössä museotyötä tehdään. Kovin yksityiskohtaisten sääntöjen laatiminen ei kannata, sillä museotyö uudistuu nopeasti, mistä taas seuraa sääntöjen päivittämistarpeita. Kun ICOM ryhtyy uudistamaan museotyön eettisiä sääntöjä, olisikin uudistus hyvä tehdä avoimin mielin nykyhetken ja lähitulevaisuuden tarpeita arvioiden sekä laajassa yhteistyössä työn sisällön parhaiten tuntevien eli museotalon ammattilaisten kanssa.

summary

The need to reform the Code of Ethics for Museums has for long been discussed by museum professionals in Finland as well as across Europe. Discussions at the theme days of the museum field (Museotalon Teemapäivät) highlighted the idea that in addition to ethics rules museum work needs common sense. For example, we cannot decide on deaccessioning merely based on the Code because a large part of museum collections were established in a time when there were no common rules.

Museum work can also be supported and guided by means other than ethics rules. When the details of museum work are instructed using means that differ from the somewhat authoritarian Code, the professional competence and decision-making ability of museum professionals is respected at the same time. When the overall target and purpose of work is clear, common sense is a better tool in handling individual situations than straightforward observance of detailed and strict rules.

When starting to reform the Code of Ethics for Museums, one should consider not only reception within the museum field but also how the code is viewed by parties outside of the field. The Code could thus be used as a means to increase the broader appreciation of museum work among the public and museum owners. No overly detailed rules should be created because museum work is continuously renewed, which would result in frequent needs to update the rules. When ICOM begins to reform the Code, the reform should be carried out with an open mind, evaluating present and near future needs, as well as in broad cooperation with the people who best know the content of the work, in other words, museum professionals.

Viitteet

- [1] <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2015/03/tapahtuma-2015-03-18-14-14-31-429414> (30.10.2015)
- [2] <http://www.nba.fi/fi/File/2725/museoetiikka-2015.pdf> (30.10.2015)
- [3] <http://finland.icom.museum/etiikka.html> (30.10.2015)
- [4] Museotilasto 2014, 21–22.
- [5] Västi & Sarantola-Weiss (toim.) 2015.
- [6] <http://www.museumsassociation.org/download?id=1151031> (30.10.2015)
- [7] <http://www.museumsassociation.org/comment/directors-blog/19082015-everyday-ethics-how-day-to-day-ethical-decisions-inform-our-wider-ethics> (30.10.2015)
- [8] <http://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/rcmg/projects/developing-a-research-network-to-advance-21st-century-museum-ethics-in-theory-and-practice> (30.10.2015)
- [9] <http://www.museumsassociation.org/ethics/code-of-ethics> (16.11.2015)

Lähleet

ICOM – Suomen komitea ry. Museotyön eettiset säännöt. <http://finland.icom.museum/etiikka.html> (30.10.2015)

Museoetiikka 2.0 – Eettiset näkökulmat kulttuuriperintötyössä -seminaari. <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2015/03/tapahtuma-2015-03-18-14-14-31-429414> (30.10.2015)

Museoetiikka 2.0? Uskalla valita. Museoalan Teemapäivät 24.–25.10.2015. Kooste aamiaiskeskusteluista. <http://www.nba.fi/fi/File/2725/museoetiikka-2015.pdf> (30.10.2015)

Museotilasto 2014. Helsinki: Museovirasto.

Museums Association. Code of Ethics for Museums. <http://www.museumsassociation.org/ethics/code-of-ethics> (16.11.2015)

Sharon Heal: Everyday ethics. <http://www.museumsassociation.org/comment/directors-blog/19082015-everyday-ethics-how-day-to-day-ethical-decisions-inform-our-wider-ethics> (30.10.2015)

University of Leichester, School of Museum Studies. Developing a Research Network to Advance 21st Century Museum Ethics in Theory and Practice. <http://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/rcmg/projects/developing-a-research-network-to-advance-21st-century-museum-ethics-in-theory-and-practice> (30.10.2015)

Västi, Emilia & Sarantola-Weiss, Minna (toim.) 2015. Koelmapoistojen hyvät käytännöt. Suomen museoliiton julkaisu 65. Helsinki: Suomen museoliitto. http://issuu.com/suomen_museot/docs/kokoelmapoistojen_hyvat_kaytanot?e=7115150/12412699 (30.10.2015)

JOHTOPÄÄTÖKSIÄ - YHDESSÄ KOHTI KESTÄVÄMPÄÄ TULEVAISUUTTA?

Carina Jaatinen

Näyttelypäällikkö, Espoon kaupunginmuseo
ICOM ICEE, näyttelyvaihtokomitean puheenjohtaja

Museoetiikasta on puhuttu Suomen museokentällä viime vuosina varsin vähän. Jyväskylän yliopistossa 16.–17. huhtikuuta järjestetty *Museoetiikka 2.0* -seminaari oli tärkeä aloite keskustelun lisäämiseksi. Seminaari osoitti hyvin, kuinka laajaa ja monitahoista työ museoissa tänä päivänä on, ja kuinka eettiset kysymykset ja pohdinnat ovat kiinteä osa laadukasta ja vastuullista museotyötä. Seminaarin myötä saatiin lisättyä kentän tietoisuutta siitä, mitä etiikka käytännön museotyössä voi tarkoittaa, ja millä tavalla eettisiä ongelmia on eri museoissa onnistuttu ratkomaan.

Kansainvälisen museoneuvoston ICOMin tuottama museomääritelmä ja museoeettinen koodisto ovat maailman museoiden kaksi tärkeintä yhteistä nimittäjää, joihin viitataan toistuvasti kansainvälisissä museotoimintaa koskevissa sopimuksissa ja asiayhteyksissä, ja joiden on tarkoitus tarjota selkänöja museoiden olemassaololle ja toiminnalle. ICOMin eettisen koodiston pitäisi lähtökohtaisesti olla tuttu kaikille

museoalalla työskenteleville, ainakin ICOMin jäsenille. ICOMin jäsenyys edellyttää sitoutumista museoeettiseen koodistoon. Käytännössä koodistoon kuulee kuitenkin viitattavan varsin harvoin. Johtuuko tämä siitä, että koodistolle ei ole ylipäättään tarvetta vai siitä, että se ei nykyisellään ole ajanmukainen työkalu?

Museoeettistä koodistoa on helppo kritisoida esimerkiksi sen vanhentuneisuudesta ja puutteellisuuksista. On kuitenkin välttämätöntä ymmärtää, että eettinen koodisto muodostaa ohjeellisen viitekehyksen koko kansainväliselle museo yhteisölle. Kansainvälinen museo yhteisö on äärimmäisen heterogeeninen joukko julkisia ja yksityisiä instituutioita, jotka eroavat toisistaan suuresti niin kokonsa, tehtäviensä, resurssiensa ja toimintaympäristönsä osalta. Museoeettisen koodiston tulee toimia myös erilaisissa kulttuurisissa konteksteissa Euroopasta Afrikkaan ja Amerikoista Aasiaan. Sen vuoksi koodistolle asetetut vaatimukset ovat hyvin la-

ICOMin eettisen koodiston tulisi kyetä tukemaan museoita niiden ajankohtaisissa haasteissa, ja siksi sitä on aika ajoin päivitettävä. Vuonna 1986 julkaistusta koodistosta on julkaistu päivitys viimeksi vuonna 2004. Päivitystarpeiden arvioinnista ja koodistoon liittyvistä kysymyksistä vastaa ICOMissa Ethics Committee-työryhmä, jonka jäsenet valitaan ICOMin jäsenistön keskuudesta enintään kahdeksi kolmivuotiskaudeksi. Päivitystyö on kansainvälisessä yhteisössä hidasta ja raskasta, minkä vuoksi päivittämiseen ei ryhdytä kovin herkästi.

Ethics Committee -työryhmän puheenjohtaja Martin Schaerer on todennut, että ICOM Code of Ethics on kyllä hyödyllinen, mutta ei kovin vaikutusvaltainen työkalu. Oleellista on oivaltaa, että eettinen koodisto tarjoaa eräänlaisen minimin museotyön tueksi. Sen ei ole tarkoitus olla tiukka raami, vaan ICOM suorastaan kannustaa eri tahoja kehittämään koodistoa myös omiin tarpeisiinsa.

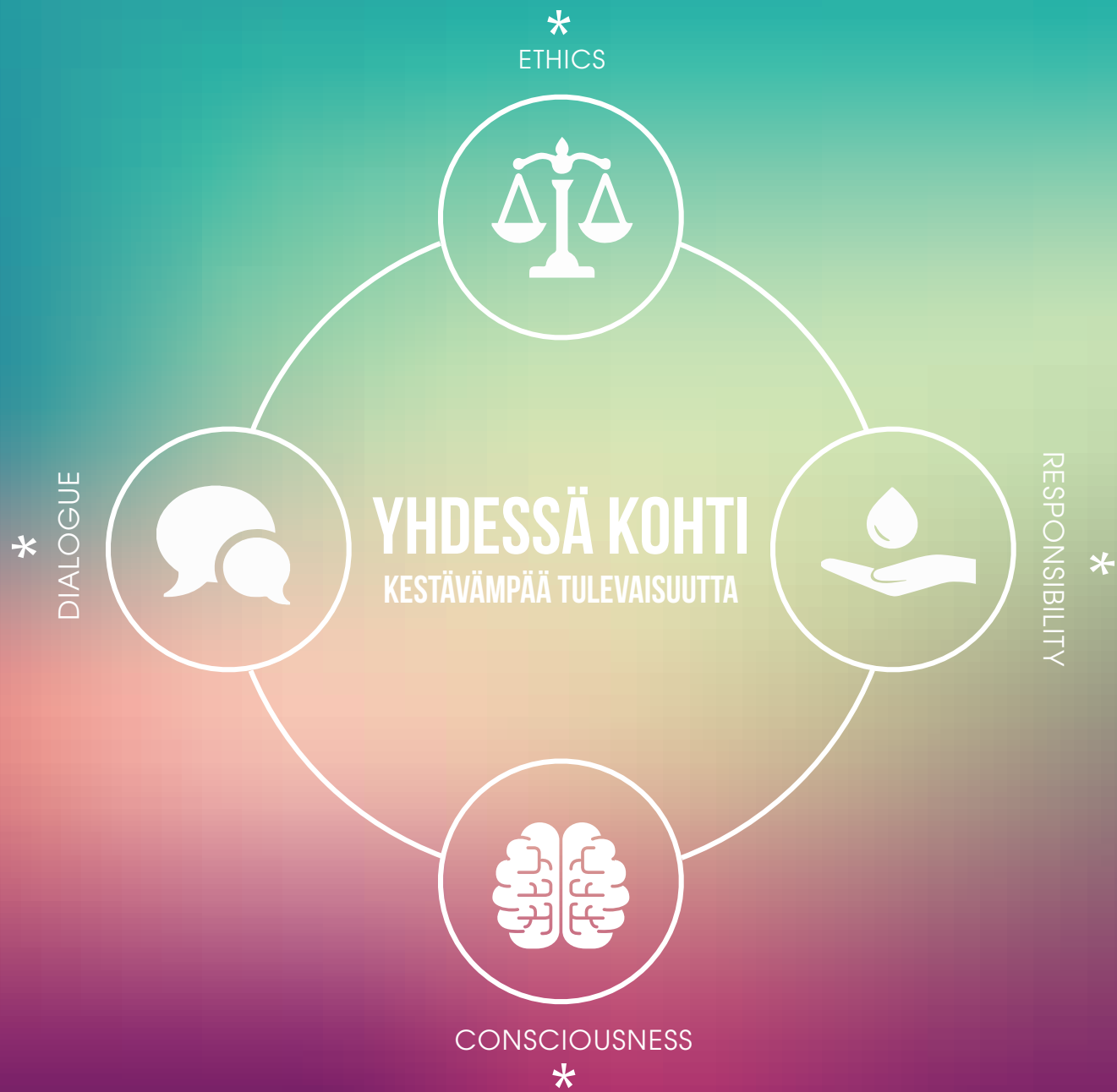
Koska asiantuntemus ei asu yksin ICOMin komiteoissa, eettisten koodien kehittämisen voi nähdä olevan koko museoyhteisön, meidän kaikkien, yhteinen tehtävä. Kansallisen ICOM komitean johdolla johtopäätöksiä ja näkemyksiä kannattaisikin viedä ICOMin etiikkakomitealle asti. ICOM on demokraattinen järjestö ja sen jäsenenä meillä on vastuu osaltamme pyrkiä aktiivisesti kehittämään sen toimintaa samalla kun se tarjoaa puitteet oman museotoimintamme kehittämiseen.

Eettisiä kysymyksiä pohdittaessa museotalalla on tärkeää ottaa pohjaksi myös kansainväliset kulttuuriperintösopimukset – niin UNESCO:n kuin Euroopan Neuvostonkin. Ne luovat museo- ja kulttuuriperintötyön eettisen perustan, joka kaikkien alalla toimivien olisi syytä tuntea. Pohjimmiltaan kulttuuriperintösopimukset ja eettiset ohjeistukset perustuvat yhteisten arvojen tunnustamiseen ja niihin sitoutumiseen. Yhteisen etiikan voikin katsoa syntyvän prosessissa, jonka osia ovat tietoisuuden lisääminen ja lisääntyminen, vuorovaikutus ja keskustelu sekä vastuuntunto ja vastuullisuus.

Voidaan myös kysyä, keitä tämä vuorovaikutusprosessi koskee. Keiden tulisi olla osallisia kulttuuriperinnön arvoa ja merkitystä koskevassa keskustelussa? Vastaus on, että kaikkien.

Perustuslakimme mukaan vastuu kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Euroopan komissio on käynnistänyt tänä vuonna aloitteen osallistavan kulttuuriperintöhallinnon kehittämiseksi, ajatuksena edistää kansalaisten oikeuksia omaan kulttuuriperintöönsä. Museoammattilaisten tulee toki vastata ammattietiikan kehittämisestä, mutta kehitystyössä on välttämätöntä tarkastella myös laajemmin kysymyksiä liittyen kulttuuriperinnön hallintaan ja omistajuuteen. Näitä kysymyksiä toivottavasti sivutaan myös juuri käynnistyneessä Opetus- ja kulttuuriministeriön johtamassa museopoliittisessa ohjelmatyössä.

Pohdimme työssämme usein sitä, miten meidän tulisi varautua tulevaisuuteen. Tällä hetkellä monet suuret ongelmat ovat konkretisoituneet lyhyessä ajassa, eikä helppoja ratkaisuja ole näköpiirissä. Valtava pakolaiskriisi ja sen heijastuminen kansalliseen keskusteluun ja ajatteluun, dramaattisesti vähenevät resurssit julkisilta palveluilta, digitaalinen vallankumous, kestämaton maailmantalous sekä globaalit ekologiset ja sosiaaliset kriisit – siinä muutamia kulttuuriamme radikaalisti ravistelevia ilmiöitä. Kun jatkamme pohdintaa museoetiikasta, muistakaamme, että myös museoilla on muistiorganisaationa tärkeä rooli ja vastuu ihmisoikeuksien, suvaitsevaisuuden ja kestäväen kulttuurin edistäjänä toimintamme kaikilla osa-alueilla.

yhteistyössä

KONEEN SÄÄTIÖ

**NIILO HELANDERIN
SÄÄTIÖ**

**SUOMEN MUSEOLIITTO
FINLANDS MUSEIFÖRBUND
FINNISH MUSEUMS ASSOCIATION**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

CORPUS